

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Role prarodičů ve výchově vnoučat

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eliška Greplová**
Osobní číslo: **H19416**
Studijní program: **B0288A250002 Humanitní studia**
Specializace: **Specializace v pedagogických vědách**
Téma práce: **Role prarodičů ve výchově vnoučat**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Cílem této bakalářské práce bude objasnit, jak prarodiče hodnotí svoji roli ve výchově vnoučat. Teoretická část bude definovat základní pojmy týkající se rodiny a prarodičovství. Dále bude zachycovat role a výchovné styly jednotlivých členů rodiny, mezigenerační a rodinné vztahy, které v rodině panují. V empirické části práce bude využita kvalitativní metoda. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru chci zjistit, jak subjektivně respondenti hodnotí svůj význam ve výchově svých vnoučat (pozitivní a negativní vlivy).

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martina ŠTÍPKOVÁ. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2018. Knižnice Sociologické aktuality., 43. svazek. ISBN 978-80-7419-265-4.
- HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-105-3.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.
- STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.
- ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN isbn80-7178-308-0.
- VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a Eva SOLLÁROVÁ, ed. *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5775-9.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jana Křišťálová**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **1. května 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **1. května 2022**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. května 2021

Prohlašuji:

Práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 03. 2022

.....

Greplová Eliška

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce, paní PhDr. Janě Křišťálové za veškerou pomoc, cenné rady, ochotu, vstřícnost a trpělivost při vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi byli nápomocni při rozhovorech.

ANOTACE

Cílem této bakalářské práce bude objasnit, jak prarodiče hodnotí svoji roli ve výchově vnoučat. Teoretická část bude definovat základní pojmy týkající se rodiny a prarodičovství. Dále bude zachycovat role a výchovné styly jednotlivých členů rodiny, mezigenerační a rodinné vztahy, které v rodině panují. V empirické části práce bude využita kvalitativní metoda. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru chci zjistit, jak subjektivně respondenti hodnotí svůj význam ve výchově svých vnoučat (pozitivní a negativní vlivy).

KLÍČOVÁ SLOVA

Prarodiče, děti, vnoučata, výchova, rodina, prarodičovská role

TITLE

The role of grandparents in the upbringing of grandchildren

ANNOTATION

The main objective of this bachelor thesis is to clarify how grandparents evaluate their participation in the upbringing of their grandchildren. The theoretical part will define the basic concepts related to family and grandparenting. Furthermore, it captures the roles and educational styles of individual family members, intergenerational and family relationships that prevail in the family. The empirical part of the work uses a qualitative method. Based on a semi-structured interview, I aim to detect how subjectively respondents evaluate their importance in the upbringing of their grandchildren (positive and negative influences).

KEYWORDS

Grandparents, children, grandchildren, upbringing, family, grandparent role

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VÝCHOVA.....	11
1.1 Výchovné styly	11
1.1.1 Hyperprotektivní výchova	11
1.1.2 Výchova autoritářská	12
1.1.3 Výchova liberální.....	13
1.1.4 Výchova demokratická	13
1.2 Prostředky výchovy.....	14
1.2.1 Odměna.....	14
1.2.2 Trest	14
1.2.3 Metoda přirozeného následku.....	15
2 RODINA	16
2.1 Struktura rodiny	16
2.2 Funkce rodiny	17
2.2.1 Reprodukční funkce.....	17
2.2.2 Ekonomická funkce	18
2.2.3 Výchovná funkce	18
2.2.4 Emocionální funkce	18
3 MEZIGENERAČNÍ RODINNÉ VZTAHY.....	19
3.1 Mezigenerační učení	20
3.2 Mezigenerační soužití	20
3.3 Mezigenerační konflikt	21
4 PRARODIČOVSTVÍ.....	22
4.1 Postavení prarodičů v historii a dnes	22

4.2 Stáří a stárnutí	23
4.3 Role prarodičů	24
4.4 Typologie prarodičů	25
4.5 Výchovný vliv prarodičů	27
4.5.1 Vztah prarodiče a vnoučete v průběhu vývoje.....	27
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	31
5.1 Metodologie	31
5.2 Metoda sběru dat	31
5.3 Výběr výzkumného souboru	32
5.3.1 Charakteristika respondentů a průběh výzkumného šetření	32
5.4 Výzkumné otázky	33
5.5 Realizace výzkumného šetření	34
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	35
6.1 Čas strávený s vnoučaty	35
6.2 Výchova vnoučat.....	37
7 DISKUZE.....	41
ZÁVĚR	43
POUŽITÁ LITERATURA	45
PŘÍLOHY	48

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem *Role prarodičů ve výchově vnoučat*, se zaměřuje na prarodiče, výchovu a vztahy mezi prarodiči a vnoučaty. Cílem této bakalářské práce je objasnit, jak prarodiče hodnotí svoji roli ve výchově vnoučat.

Prarodiče jsou nezbytnou součástí života dítěte. Jsou to lektoři, kteří svým vnoučatům dávají životní lekce zdarma. Také jsou to historici, kteří svými rodinnými historiky poskytují vnoučeti pohled do jejich dětství. Prarodič by také měl být pečovatel, učitel či poradce. Samozřejmě tak jako se připravují rodiče na rodičovství, tak i tak se chystají prarodiče na prarodičovství. Každá rodina je individuální, a tak je tomu i s rolí každého prarodiče v rodině.

Motivací pro výběr, a následné zpracování této bakalářské práce, byl zejména můj zájem o toto téma. Význam prarodiče je podle mého názoru často podceňován. Dnešní doba je oproti předchozí generaci doba pokroků. Mnoho dětí se uchyluje k mobilům a různým technologiím, které je zaměstnávají natolik, že prarodiče tak zvaně odsouvají na druhou kolej.

Práce se dělí na dvě části, na teoretickou a praktickou. Každá z nich se následně člení do kapitol a ty poté do podkapitol. První kapitola teoretické části se věnuje výchově, výchovným stylům a následně prostředkům výchovy. Každá rodina je jedinečná a způsob výchovy je v každé odlišný. Druhá kapitola je zaměřená na rodinu, kde se zaměřuji na strukturu rodiny, také její funkce, které by rodina měla plnit. Dále se práce zabývá mezigeneračními vztahy, které poukazují na vztahy mezi mladými a staršími generacemi. V této kapitole se nachází i podkapitoly zabývající se mezigeneračním učením, soužitím a konflikty. Následně je představena nejdelší kapitola, která je podstatnou částí práce a tou je prarodičovství. V této části je popsáno, jak se měnilo postavení prarodičů v historii a dnes, také stáří a stárnutí, které je jednou z životních etap jedince. Jsou zde vysvětleny konkrétní role a typologie prarodičů a jejich výchovný vliv. Pozornost je také věnovaná vztahům mezi prarodiči a vnoučaty, a to v průběhu vývoje vnoučete, kdy v každém vývojovém období prarodič zastává odlišnou roli.

Praktická část práce zahrnuje samotný výzkum, pro který byla zvolena kvalitativní metoda. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem se pokusila zjistit, jak prarodiče hodnotí svoji roli ve výchově vnoučat. Nejdříve je pomocí odborné literatury popsána metodologie, která je v praktické části využita. Výzkumným souborem jsou prarodiče, tudíž jak babičky,

tak i dědečkové, jejichž vnoučata žijí ve stejném místě bydliště. Poslední část se zabývá interpretací výsledků a popisem, jak byla získána data.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

„*Výchova je záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 680). Jedná se o záměrné působení rodičů, učitelů, vychovatelů a výchovných institucích na vychovávané (děti a mládež) (Čáp, 1993).

Každý z nás se narodil do odlišné rodiny, kde výchova probíhala naprosto jinak. Nikdy se nesetkáme s člověkem, který by byl stejně vychovávaný jako my, jelikož u každého výchova probíhá individuálně. Záleží především na dějinném období, prostředí, ve kterém se nacházíme a dědičnosti.

1.1 Výchovné styly

V odborné literatuře nacházíme čtyři základní styly výchovy, které jsou v rodině využívány. Je důležité vzít v potaz, že v běžném životě je situace složitější a typy výchovy se střídají, mění a jsou různými vychovateli užívány odlišně (Jedlička a kol., 2018).

Nejčastěji uváděné výchovné styly jsou:

1. *Hyperprotektivní výchova*
2. *Výchova autoritářská*
3. *Výchova liberální*
4. *Výchova demokratická*

1.1.1 Hyperprotektivní výchova

Hyperprotektivní výchova bývá označována také jako příliš ochraňující až rozmazlující. Tento typ výchovy se objevuje především v rodinách, kde se nachází tak zvaně vymodlené děti. Rodič, aniž by si to uvědomoval, nevede svého potomka k samostatnosti, jelikož se mu snaží vše usnadnit. Vede ho i k přehnanému sebevědomí, které však nemusí být v souladu s jeho reálnými schopnostmi. Díky této výchově se jedinec stává závislým nejenom v následných partnerských vztazích, ale také má větší náklonost k jiným závislostem (alkohol, drogy...). Tato větší náklonost k závislostem je vysvětlována jako patologická kompenzace za ztrátu „*dobrého mateřského prsu*“ (Jedlička a kol., 2018, s. 333).

Je pochopitelné, že partneři, kteří měli reprodukční problém a konečně se po dlouhém očekávání dočkají svého potomka, tak se poté budou maximálně snažit, aby svému dítěti dopřáli

vše, po čem touží, a to často i bez zásluhy. Díky tomu se tak mezi rodičem a jeho potomkem vypěstuje pevná symbiotická vazba, která jedinci v průběhu jeho vývoje způsobuje již výše zmíněné značné problémy (Jedlička a kol., 2018). O. Čačka (2000, s. 213) uvádí, že: „*V rodině jsou rozmazlujícími faktory zvláště babičky a všichni ti, kteří nepocítují přílišnou odpovědnost za budoucnost dětí a usilují jen o jejich aktuální blaho*“. Zmiňuje se také o tom, že ochranná a rozmazlující výchova se velmi často objevuje u handicapovaných dětí, kdy rodič se tak snaží dítěti omezit nepříjemný styk s životní realitou.

Hyperprotektivní výchova se může na dítěti odrazit v podobě poruch jako je hypochondrie nebo tak zvaná školní fobie. Tito jedinci nejsou schopni řešit složitější problémy a ve stresových podmínkách pak bývají více psychicky zranitelnější. Děti se potom v průběhu vývoje stávají velmi narcističtí a egoističtí.

S problematikou tohoto typu výchovy se zabýval E. Fromm, který definoval narcistického člověka jako osobu, která „*často čerpá pocit jistoty ze svého naprosto subjektivního přesvědčení o vlastní dokonalosti, o tom že vyniká nad ostatními, o svých mimořádných kvalitách*“ (Jedlička a kol., 2018, s. 330).

1.1.2 Výchova autoritářská

Autoritářská neboli direktivní výchova se zakládá na absolutním podřízení vychovávaného dítěte dospělým. Rodiče se domnívají, že čím více přísnější budou, tak tím bude jejich výchova účinnější (Čačka, 2000).

Vztah mezi rodičem a jejich potomky je velmi chladný a otažitý. Ve většině případů rodiče ve výchově uplatňují více tresty nežli odměny, které používají při neplnění příkazů. Většinou je to z toho důvodu, že rodič má na své dítě nějaké nadměrné požadavky, které ono není schopno splnit. Trest nemusí mít jen formu vyhrožování či křiku, ale může dojít do takové fáze, kdy dítěti jsou odepřeny věci, které jsou důležité pro jeho osobní rozvoj (Čáp a Mareš, 2007). O. Čačka (2000, s. 217) podotkl, že pro mnoho dětí je větším trestem „*nemluvný rodič*“ než trest fyzický.

Direktivní výchova se může dostat až do fáze, kdy rodič začne týrat své dítě. Tento způsob je považovaný vychovávajícím za výchovu. Nejenom týrání, ale celkově autoritářská výchova nemá dobrý vliv na jedince. Dítě prokazuje neskutečnou poslušnost a respekt osobám s nějakým vyšším postavením, než má on sám. Samozřejmě u každého jedince je to individuální. Autoritářská výchova má jiný vliv na chlapce a dívky. Autoritářsky vedené dívky se především vyznačují pocitem méněcennosti, snaživostí, aby byly nejlepší a dostalo se jim

ocenění, ale také i žalováním na ty, kteří neplní zadané požadavky, jak by měli. V dospělosti se poté u nich setkáváme s problémem při navazování partnerských vztahů. Tyto dívky hodně střídají partnery a u některých to končí promiskuitou. Proč tomu tak je? Podvědomě se obávají znehodnocení. Neumí se představit, že by je někdo měl rád takové, jaké jsou. Autoritářsky vedení chlapci se často ztotožňují se svými ráznými otci. Vyhledávají skupiny, pro které je typický řád a kázeň. Rádi vynikají a jsou družnější než děvčata. Pod vlivem různých psychoaktivních látek nebo alkoholu se u nich můžou projevit násilné či až agresivní sklony (Jedlička a kol., 2018).

U dětí, které jsou vychovávány autoritářskou/direktivní výchovou se mohou vyskytnout psychosomatická onemocnění, která jsou způsobena nevyřešenými intrapsychickými konflikty. Řadíme sem jak psychosomatická onemocnění (atopický ekzém...), tak i psychosomatické poruchy jako je kupříkladu porucha spánku a s ní spojený pavor nocturnus neboli noční děs (Jedlička a kol., 2018).

1.1.3 Výchova liberální

Výchova liberální bývá často označována jako výchova, která je extrémně volná a kde je dítě vnímané jako samostatná osobnost. Rodič vede svého potomka k největší samostatnosti. Nechává na něm, aby si zvolilo, jakou cestou půjde při řešení různých životních úkolů. Rodiče nevyžadují, nepřikazují a nezakazují, jelikož trestání je bráno jako škodlivé a neurotizující (Čáp a Mareš, 2007). Jak R. Jedlička a kol. (2018, s. 338) ve své publikaci uvádí: „*Děti mají být pouze konfrontovány s přirozenými následky svých skutků, a to i v tom případě, že jsou pro ně velmi nepříjemné*“.

Tento styl výchovy podporuje kreativitu a svobodu u dítěte, ale zároveň může mít za následek, že takto vychovávané dítě bude mít jak v dětství, tak ale také v dospělosti potíže s dodržováním a respektováním pravidel ve všech oblastech života (Procházka, 2012).

1.1.4 Výchova demokratická

Demokratická výchova označována také jako výchova směřující k sebevýchově, je socializační působení, ve které jsou jasně srozumitelná pravidla (Jedlička a kol., 2018). M. Procházka (2012, s. 108) říká, že: „*vychovatel se snaží o harmonii mezi nároky, požadavky a prostorem, svobodou, mezi racionem a emocími ve výchově*“. Rodič se snaží o vyvážený způsob udělování trestů a odměn.

U autoritářské výchovy se využívá jako výchovný nástroj souvětí „*protože jsem to řekl/a*“, avšak u demokratické výchovy se vychovatel snaží dítěti uvést osobní příklady a vše

mu řádně vysvětlit, aby vědělo, proč tomu tak je. V dnešní době se setkáváme s tím, že mnoho rodičů využívá odměnu ve věcné podobě. Můžeme říci, že si rodiče těmito věcnými odměnami děti spíše uplácují, a zároveň i tak svoje svědomí, že nemají na dítě čas. Cílem této výchovy je, aby jedinec byl schopen přijmout svou nedokonalost a zaměřit vlastní individualitu ve prospěch ostatních (Čáp a Mareš, 2007).

1.2 Prostředky výchovy

Odměny a tresty patří k nejběžnějším prostředkům výchovy v rodině. Není ale dobré, pokud se v rodině používají jenom tresty nebo naopak jen odměny. Neexistuje výchova, která je založena pouze na trestech nebo odměnách. Dané kategorie se vzájemně prolínají, avšak je prokázáno, že výchova, která je založena spíše na odměnách, tak má lepší výsledky nežli výchova, která se zakládá čistě na trestech (Čáp a Mareš, 2007).

1.2.1 Odměna

„Odměna je takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, ale také sociální skupiny) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které vyjadřuje kladné společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání; přináší vychovávanému uspokojení některých jeho potřeb, libost, radost“ (Čáp a Mareš, 2000, s. 253).

Odměna může být v podobě pochvaly, projevu sympatie nebo také ve formě materiálního dárku. Bylo zjištěno, že odměny emoční, popřípadě morální jsou efektivnější nežli odměny věcné či peněžní (Čačka, 2000).

Samozřejmě by se měly odměny používat v určité míře. Dítě by nemělo být odměňované bezdůvodně, ale za nějakým účelem. Odměna by měla u dítěte směřovat k jeho dalšímu úsilí o rozvoj pozitivního aspektu vývoje, růstu atd. Avšak v poslední době jsou odměny v podobě dárku, věcného či peněžního, využívány rodiči čím dál tím častěji, a to i bezdůvodně. Dítě si tak osvojuje neadekvátní postoj a zadané požadavky plní jen kvůli odměně. V tomto případě, pak odměna ztrácí význam (Čáp a Mareš, 2000).

1.2.2 Trest

„Trest je takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, ale také sociální skupiny) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání; přináší vychovávanému omezení některých jeho potřeb, nelibost, popřípadě frustraci“ (Čáp a Mareš, 2000, s. 253).

Tresty mohou být fyzické (rodičovský pohrabelek či facka, bití předměty...), psychické (křik, projev negativní emoce, vyhrožování...) nebo také v podobě zákazu například oblíbené

činnosti. Samozřejmě, co pro jednoho znamená trest, tak pro druhého nemusí. U každého jedince je to individuální, záleží na jeho předchozích zkušenostech, vlastnostech, a také na vztahu s rodiči (Čáp a Mareš, 2000).

Fyzické trestání bývá surové a ponižující. Fyzický trest má působit zastrašujícím způsobem, měl by tedy dítě odradit od toho, aby se neopakovalo jeho nežádoucí chování. Strach ale působí jen po nějakou dobu. Dítě, které je fyzicky trestáno většinou prožívá frustraci, vztek, touhu po pomstě a ve většině případů tyto jeho emoce následně mohou vést k agresivnímu až násilnému chování (Čáp a Mareš, 2000). O. Čačka (2000) podotkl, že nejčastěji sice trestají matky, které dítěti dají rodičovský pohlavek, ale u některých otců to občas dojde až do fáze týrání dítěte.

Psychické trestání se zakládá na odepření projevů lásky a kladného emočního vztahu. I přesto, že může působit mírněji nežli trestání fyzické, tak pro některé děti je lepší vydržet facku nežli vést s rodičem tak zvaně tichou domácnost. Výzkumy ukázaly, že pro takto vychovávané děti je charakteristické silné sebevědomí nebo i deviantní chování. *„U dětí soustavně psychicky trestaných se často formuje labilita, popřípadě dochází k psychosomatickým obtížím a neurózám“* (Čáp a Mareš, 2000, s. 256).

1.2.3 Metoda přirozeného následku

Metoda přirozeného následku je označována za nejadekvátnější prostředek výchovy. Jde o to, že vychovatel přirozenou cestou učí dítě morálnímu chování a jednání. Cílem této metody je, aby dítě pochopilo, co učinilo nesprávně a jaký má následek jeho chování či jednání. *„Něco jsi udělal špatně, tak to udělej znovu a lépe“*. Pochopitelně by míra odčinění měla odpovídat věku jedince. Pokud je nutné použít trest, tak je důležité, aby dítě z chování dospělého a jeho emočních projevů pochopilo, že: *„Odsouzení se týká mého konkrétního chování nebo činu, ne mé osoby“* (Čáp a Mareš, 2000, s. 257).

2 RODINA

Rodina je základní stavební jednotkou společnosti již od pradávna. Pochopitelně se její funkce a samotný význam měnil v průběhu let. Co ale vlastně tento pojem rodina znamená? Když bychom se na tento termín podívali z odborného hlediska, tak je téměř nemožné ho jasně a jednoznačně definovat. Různí autoři rodinu definují odlišně. Například Z. Matějček a Z. Dytrych (1997, s. 14) charakterizují rodinu v rámci evropských podmínek jako:

- a) *„zvláštní instituci, které společnost ukládá určité konkrétní úkoly a na jejichž plnění jí poskytuje právní ochranu;*
- b) *jako malou společenskou skupinu, která má všechny znaky takových skupin, ale v některých podstatných rysech se od všech malých skupin liší“.*

Pokud bychom chtěli pojem rodina definovat stručněji a srozumitelněji, tak bychom mohli použít definici od I. Sobotkové (2012, s. 11): *„Rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob“.*

2.1 Struktura rodiny

Rodina neměla vždy podobu, v jaké ji známe dnes, ale procházela určitým vývojem. Tak jak bylo pohlíženo na rodinu dříve, tak dnes již tomu tak není, na což poukazuje autor Francois de Singly (1999, s. 9). Pojednává ve své knize o tom, že postupem času si členové rodiny začali více chránit svoji individualitu, rodina se pomalu začala stávat *„pomocným nástrojem státu“* a závislost na okruhu příbuzných už není tak velká jako v předchozí době. Výrost a kol. (2019) uvádí, že dříve se v rodině obvykle nacházely tři generace, které žily pohromadě. Rodiče žili nejenom s dětmi, ale i s prarodiči, strýci, tetami a dalšími rodinnými příslušníky, ale pro dnešní dobu je spíše typická domácnost, ve které se nachází jen dvě generace. Můžeme tedy pozorovat, že se postupně vytrácí vícegenerační soužití.

I přesto, že se rodina v průběhu historie měnila, tak její dělení na *„nukleární, rozšířenou, orientační, prokreační, doplněnou a náhradní“* se zachovalo. To ovšem nemůžeme říci o jejich funkcích, jelikož u nich můžeme také pozorovat jistou proměnu (Matějček a Dytrych, 1997, s. 15).

Rodina nukleární tvoří základní kámen soudobé rodiny. Jedná se o takový typ rodiny, který je tvořený otcem, matkou a jejich potomkem či potomky. Tento druh vytváří nejpevnější celek, ve kterém by se měly odehrávat všechny důležité funkce rodiny. Právě od nukleární rodiny rozlišujeme další již výše zmíněné typy rodin. Je důležité nezapomenout odlišovat

rodinu nukleární od **rozšířené**, do které patří i prarodiče, tety a ostatní pokrevně příbuzné osoby. Do rozšířené rodiny tedy řadíme i rodinu vícegenerační (Gjuričová a Kubička, 2003).

Rodinou orientační označujeme rodinu, ve které jsme již od dětství vyrůstali. Na tento druh rodiny navazuje **prokreační**, která vzniká u jedince až v dospělosti po uzavření manželství a narození potomka, tedy po založení vlastní rodiny. Zde by mělo docházet stejně jako u rodiny orientační k socializačním procesům, pouze s tím rozdílem, že už sám daný jedinec učí své dítě, co je správné a špatné (Matějček a Dytrych, 1997).

Jako předposledním typem autoři vymezují **rodiny doplněné**, se kterými se bohužel v dnešní době setkáváme čím dál tím častěji. Jedná se o rodinu, ve které chybí jeden biologický rodič, a to v důsledku smrti nebo rozvodu. Daná rodina může, ale nemusí být doplněna o náhradního rodiče. Taková rodina bývá označována také jako **dokompletovaná** (Matějček a Dytrych, 1997).

2.2 Funkce rodiny

Pod funkcemi rodiny si můžeme představit úkoly, které plní rodina jednak vůči sobě samé, tak také potom vůči společnosti. Pokud rodina plní všechny funkce, tak se nazývá funkční (Výrost a Slaměník, 2001). Mezi základní funkce rodiny řadíme:

1. *Reprodukční funkce*
2. *Ekonomická funkce*
3. *Výchovná funkce*
4. *Emocionální funkce*

2.2.1 Reprodukční funkce

V některých publikacích se vyskytuje pojem biologicko-reprodukční funkce. Jedná se o jednu z nejdůležitějších funkcí rodiny, bez které by ona samotná ani nemohla existovat (Procházka, 2012).

Je důležité zmínit fakt, že v současnosti je reprodukce velmi ovlivněna tak zvané úpadkem tradičních evropských hodnot. Původně se očekávalo, že po uzavření manželství se manželé budou pokoušet o početí potomka, ale jak M. Procházka (2012) uvádí, tak v dnešní době dochází k rapidnímu poklesu porodnosti, který je čím dál tím častějším trendem. Proč tomu ale tak je, že mnohá manželství zůstávají poslední dobou vědomě bez potomků? Z. Helus (2007) ve svém díle zmiňuje, že jeden z možných důvodů, proč se častěji odkládá

rodičovství je skutečnost, že narození dítěte výrazně mění dosavadní život páru, a to jak po stránce kariérní, tak také i osobní.

2.2.2 Ekonomická funkce

„Ekonomickou funkci rodiny lze vyjádřit jako schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění a realizace potřeb svých členů“ (Procházka, 2012, s. 105).

Do ekonomické funkce řadíme vlastnictví předmětů denní i dlouhodobé spotřeby, financování domácnosti, až po bydlení a vlastnictví nemovitosti. Z ekonomického hlediska se o rodině hovoří jako o domácnosti (Střelec a kol., 1992). M. Procházka (2012, s. 105) uvádí, že: *„...rodina existuje jako ekonomický subjekt, v němž je společně zajišťována materiální existence jeho jednotlivých částí-členů rodiny.“*

2.2.3 Výchovná funkce

J. Cibulec (1980, s. 42) výchovu popisuje jako *„proces neustálého působení, přesvědčování, příkladů, varování i trestání.“*

Důležitost funkce výchovy se v průběhu let značně změnila, avšak jádro zůstává nadále stejné. Rodiče by měli poskytovat potomkům vše potřebné, aby se mohli jako ostatní plynule zařadit do společnosti. Záměrně by jim měli předávat normy a hodnoty společenského chování, vést je ke vzdělávání a k sebevýchově a být pro ně osobním vzorem (Výrost a Slaměník, 2001).

2.2.4 Emocionální funkce

Rodina je místo, kde by se každý člen domácnosti měl cítit bezpečí, pocit lásky a jistoty. Toto vše by měla rodina poskytovat, avšak v dnešní době se bohužel častěji setkáváme s disfunkčními rodinami. Dané rodiny nechtějí nebo nemohou emocionálně zajistit členy domácnosti, což je může negativně ovlivnit. Právě proto je tato funkce nezastupitelná a je považována za jednu z nejdůležitějších (Výrost a Slaměník, 2001).

3 MEZIGENERAČNÍ RODINNÉ VZTAHY

Mezigenerační vztahy podporují pocit vzájemné blízkosti. Je ale důležité zmínit, že tyto vztahy nevznikají samovolně, ale je třeba pracovat na jejich udržení a reprodukci (Souralová a Žáková, 2020). Jsou tvořeny více generacemi tedy prarodičemi, jejich dospělými dětmi a vnoučaty. Mezigenerační vztahy poukazují na vztahy, které jsou mezi mladými a staršími generacemi. J. Cibulec (1980, s. 15) uvádí, že v zásadě lze mluvit o následujících stanoviscích:

Nepřátelské až agresivní antagonistické stanovisko

Jedná se o velmi narušené vztahy mezi mladými a starými příslušníky v rodině. Jedinci mají k sobě navzájem nepřátelský postoj, který se pochopitelně odráží ve vztazích mezi členy. Příčinou narušení těchto vztahů může být alkoholismus, trestná činnost či hrubé chování.

Nekritické stanovisko

Toto stanovisko je velmi podobné antagonistickému. Zakládá se na nedostatku úcty mladých lidí ke starým. Vše, co se týká druhé generace je hodnocené negativně a to, co se týká vlastní generace je zase naopak až nad míru velmi pozitivně hodnocené. Toto nekritické stanovisko je jednou z příčin konfliktů mezi generacemi.

Neutrální stanovisko

Neutrální postoj se nejčastěji objevuje u lidí ve středním věku, jelikož se neřadí ani mezi mladé ani staré. Toto stanovisko, jak již název sám značí se zakládá na neutrálním postoji k ostatním generacím. I přesto, že neutrální stanovisko nezpůsobuje mezi generacemi konflikty, tak jim ale ulehčuje řešení případných problémů, které mohou mezi nimi nastat.

Pozitivní až přátelské stanovisko

Můžeme říci, že se jedná o nejadekvátnější postoj v mezigeneračních vztazích. Stanovisko je založené na rozumové a morální vyspělosti jedince. Přátelskost umožňuje zlepšování a zkvalitňování vztahů mezi generacemi. Pozitivní postoj poukazuje na fakt, že různé generace mohou bez jakýkoliv větších problémů vedle sebe v poklidu žít.

Ambivalentní stanovisko

Ambivalentní postoj je velmi podobný neutrálnímu, ale s tím rozdílem, že se odvíjí od dosavadních dobrých i špatných zkušeností jedince s ostatními generacemi. Opět můžeme tato stanovisko označit za to, které ukazuje, že více generací může společně žít v jedné domácnosti.

Mezigenerační vztahy nám více mohou přiblížit tři typy názorů: „*objektivní, subjektivní a předsudky*“. *Objektivním názorem* je myšlen takový postoj, kdy jedinec si uvědomuje nedostatky a přednosti u příslušníků odlišné generace. Pokud ale člověk určité generace není schopen přiznat chyby ve své generaci, ale nedostatky hledá v první řadě u druhých generací, tak mluvíme již o *subjektivních názorech*. Posledním typem jsou *předsudky*, které zásadně, a především negativně ovlivňují náš přístup a chování k osobám, na které se vztahují. Tyto úsudky pak mohou být založeny na různých charakteristikách kupříkladu na věku, pohlaví, vzhledu, náboženství či lidské rase. Neobjektivní názory se objevují právě v mezigeneračních vztazích u mladých lidí, kteří vytvářejí předsudky vůči těm starším (Cibulec, 1980, s. 13).

3.1 Mezigenerační učení

„*Mezigenerační učení je komplexním celoživotním procesem, jedinci se v rámci socializace v rodině učí od narození*“ (Souralová a Žáková, 2020, s. 145). Jedná se o to, že mladší a starší generace si vzájemně záměrně i nezáměrně vyměňují své zkušenosti. Autorky A. Suralová a M. Žáková (2020) uvádí tři základní kategorie mezigeneračního učení: 1. *Učení se od lidí* (učení se praktickým dovednostem a vzorům jednání); 2. *Učení se od generací a o generacích* (prarodiče představují pro vnoučata pojitko mezi minulostí a přítomností, učí se o rodinné historii, ale také o stáří a stárnutí); 3. *Učení se soužitím* (tedy každodenním učením se v rámci života ve vícegenerační rodině).

Mezigenerační učení nemusí probíhat jen v rámci rodiny, ale také ve škole nebo v práci, kde se setkáváme s různými generacemi (Rabušicová a kol., 2011).

3.2 Mezigenerační soužití

O mezigeneračním soužitím mluvíme tehdy, kdy alespoň dvě a více generací žijí pohromadě. A. Suralová a M. Žáková (2020, s. 179) uvádí, že: „*Skutečnost spolubydlení či spolužití pod jednou střechou vede k časoprostorové intenzifikaci mezigeneračního kontaktu pro nejstarší generaci. V případě prarodičů je tato intenzifikace tematizovaná třemi způsoby:*“

První způsob, „*možnost být součástí života vnoučete*“, je velice úzce spjat s druhým způsobem a tím je „*možnost mít vnoučata ve svém životě*“. Autorky zmiňují, že společné soužití generací umožňuje prarodičům být součástí u každodenních událostí, které se odehrají v životě jejich vnoučete. Díky tomu má prarodič pocit, že je součástí jeho života, jelikož vidí, jak dítě roste atd. Vnoučata prarodičům dávají nejenom pocit radosti, ale i také smysl života.

U třetího způsobu, „*možnost aktivity či naplnění v pozdějším věku*“, autorky uvádí, že mezigenerační soužití navozuje u prarodičů pocit mládnutí, který je způsobený přítomností dalších generací, většinou tedy malých vnoučat.

J. Cibulec (1980) popisuje soužití odlišných generací ve stanoviscích od negativních až po pozitivní. Tuto škálu ve svém díle zmiňuje i D. Klevetová a I. Dlabalová (2008, s. 81). Řadíme sem: *Rovnocenné (realistické) soužití* – jedná se o soužití, které je založeno na vzájemném akceptování různých generací. *Liberální (volné) soužití* – každý si dělá, co chce. *Podbízivé soužití* – rodiče si kupují své děti z toho důvodu, že dítě má k němu velmi špatnou citovou vazbu. *Nesmiřitelné soužití* – jedinec odmítá jakýkoliv styk mezi generacemi. *Vynucené soužití* – je nedobrovolné soužití více generací, ale tyto rozdílné generace nemusí mít k sobě navzájem negativní postoj. *Vychytralé soužití* – neboli využívání rodičů a prarodičů, jelikož jakmile děti dorostou, ztrácejí o ně zájem.

3.3 Mezigenerační konflikt

„*Rezervovaný či odmítavý postoj k některým předaným normám a hodnotám, které nová generace považuje za překonané, tvoří jádro rozporů ve výchově, které mohou přerůst v radikální opoziční chování nových generací, projevující se jako mezigenerační konflikt*“ (Petrušek a kol., 1996, s. 1402).

Mezigenerační konflikty se řadí k nejběžnějším mezilidským sporům, které mohou vznikat kvůli vzájemnému nepochopení, neschopnosti vcítit se do potřeb druhých, ale také z odlišných představ o tom, co je pro dítě/vnouče nejlepší. Co ale samostatný termín konflikt znamená? Jedná se o „*nedorozumění mezi dvěma nebo více lidmi*“ (Jirásková a kol., 2005, s. 28). Konflikt nemusí být nezbytně jen negativní. Mezigenerační konflikt může vést k upevnění vztahů v rodině a k vzájemné podpoře dané generační sounáležitosti. Je ale velmi důležité, abychom konflikty dokázali řešit, aby díky nim poté nedošlo k rozpadu rodiny (Vágnerová, 2007).

Pochopitelně, že každá generace má jiné hodnoty, potřeby, zájmy a postoje k životu. Když někdo zpochybňuje naše hodnoty, tak se cítíme ohroženi, což následně vede k rozporům. Je důležité umět si navzájem vymezit jasné hranice, které by ostatní měli respektovat (Jirásková a kol., 2005).

4 PRARODIČOVSTVÍ

„V obecném povědomí vidíme svou babičku a dědečka jako hluboce zralé lidi s šedivými vlasy, moudré a klidné, na které se celá rodina obrací v otázkách, se kterými si neví rady. Vnoučata se k nim chovají zcela jinak než ke svým rodičům, mají k nim úctu, cítí se s nimi dobře a vyhledávají je jako výraznou emoční podporu“ (Matějček a Dytrych, 1997, s. 23).

Jedná se o další velmi důležitou životní fázi v životě člověka. Tak jako se manželé připravují na rodičovství, tak i rodiče na prarodičovství. Cesta prarodičů je plná různých emocí od úžasu a radosti až po smutek a zklamání. Prarodičovství by mělo u člověka spustit tak zvané „*prarodičovský pud*“, který podporuje prarodičovské pocity. Síla tohoto pudu se pochopitelně u každého prarodiče liší. Tento pud nám pomáhá vysvětlit, proč u některých prarodičů je vazba s vnoučetem tak velká, a to i přesto, že se s dítětem tak často nestýkají (Moore a Rosenthal, 2016).

4.1 Postavení prarodičů v historii a dnes

Tak jako se přenáší tradice z generace na generaci, tak také si sebou neseme něco z dob minulých, co stále trvá v naší rodině, a to je například soudržnost rodiny a citová vázanost prarodičů, rodičů a dětí (Matějček a Dytrych, 1997).

Když se podíváme do minulosti, tak dříve se neříkalo, že babička a dědeček odchází do důchodu, ale na „*vejminek*“. Svůj majetek předali tomu nejzodpovědnějšímu z potomků, který byl schopný vyplatit zbylé sourozence a postarat se o ostatní členy rodiny, tedy prarodiče. Odchod do důchodu nebyl pro prarodiče snadný v historii a ani dnes. Prarodiče vlastně ztrácejí pozici autorit v domácnosti. Dědeček už není hlavou celé rodiny a babička již nemusí mít zodpovědnost za zahradu či kuchyň. Samozřejmě i přesto, že po předání majetku prarodiče ztratí svoji řídicí a autoritářskou funkci, tak si ale osvojují novou funkci a tou je emocionální. Díky této funkci se babičky a dědečkové stávají dobrovolnými pomocníky svých dětí, vychovateli vnoučat, nositeli zkušeností a především „*modely životní moudrosti*“ (Matějček a Dytrych, 1997, s. 30).

J. Hasmanová a M. Štípková (2018, s. 22) podotýkají, že v současnosti můžeme nalézt tři zásadní procesy, které mají vliv na proměnu prarodičovství. Jedná se o:

1. *Dopady demografických procesů*

Pokles porodnosti a úmrtnosti, lze označit za jedny z výrazných demografických faktorů v dnešní době. V současnosti se prarodiče dožívají v porovnání s jejich rodiči vyššího věku. Prodloužení věku u prarodičů má pozitivní vliv v rámci jejich životní biografie. Díky nižší

porodnosti je vztah mezi prarodiči a vnoučaty silnější, jelikož prarodič nemusí rozdělovat svoji pozornost na více dětí a rodin. Babičky a dědečkové si tak mohou vypěstovat s vnoučetem dlouhodobější vztah a mohou strávit více času s rodinou, což podporuje význam mezigeneračních vztahů.

2. Dopad rostoucí různorodosti rodinných forem na pozici prarodičů

Největší dopad, který má vliv na pozici prarodičů, je rozvod. Rozvod má negativní dopad především na prarodiče z otcovy strany. Muži se většinou po rozvodu stýkají méně se svými dětmi, a prarodiče mají tak osobní pocit, že se zhoršil jejich vztah s vnoučaty. Co se týká prarodičů od matky, tak ti jsou naopak ještě více v kontaktu se svými vnoučaty a vztah mezi nimi se může tak prohloubit, že vnoučata mohou mít větší pouto s babičkou a dědečkem než s jejich vlastním otcem.

3. Proměny společenských představ o roli seniorů/rek ve společnosti a role prarodiče

Prarodičovství je důležitou součástí života prarodiče, ale to neznamená, že se babičky a dědečkové musí vzdát svého dosavadního aktivního života, který je základem pro zdravé a spokojené stárnutí. Aktivní stárnutí může být problém, jelikož nezahrnuje předpoklad, že prarodiče budou vždy věnovat svůj čas péči ostatním členům rodiny. Vztah babičky a dědečka s vnoučetem může být buď na dálku, to znamená, že nezasahují do jeho výchovy anebo jsou součástí jeho každodenního života a mají tedy možnost ho vychovávat.

4.2 Stáří a stárnutí

H. Hašková (2010, s. 21) uvádí, že o raném nebo také začínajícím stářím mluvíme od 65–75 roku jedince. V dnešní době se v mnoha publikacích setkáváme s označením *young old* nebo jen *old*, což je pojmenování pro mladé seniory. Termín *old old* a *very old old* už je pojmenování pro lidi, kteří překročili 75 let.

Období stáří nazýváme jako poslední životní etapu jedince. Je to doba spojená s úzkostí, strachem a zoufalstvím, ale také pocitem naplnění, moudrosti a nadhledem. Mezi jedny z hlavních znaků stárnutí řadíme zpomalené psychické funkce, snižování kvality percepce, proměnu kognitivních funkcí – zhoršování paměti a pozornosti, ale také sem patří i změny, které jsou ihned na první pohled viditelné a ovlivňují tak sociální status jedince. Většinou si jedinec nepřeje, aby jej druzí viděli bezmocného nebo nemocného. Samozřejmě, že tyto změny nemusí být natolik rapidní, že by znemožnily jedinci aktivní a nezávislý život (Vágnerová, 2007).

Pro stárnoucí osoby je velmi podstatný sociální kontakt. Staří lidé upřednostňují známosti jako jsou kamarádi, vrstevníci nebo rodina, u kterých nachází pocit bezpečí, citové jistoty, pochopení a lásky. Pochopitelně, ale potřebují své soukromí, které je pro ně velmi zásadní, a to z toho důvodu, aby nebyli neustále vystaveni zátěži nadměrné stimulace (Vágnerová, 2000).

V současné době se často setkáváme s pojmem ageismus, který označuje „*věkovou diskriminaci starých lidí*“ (Haškovcová, 2010, s. 35). Ageismus pohlíží na období stáří, jako na dobu ztrát a celkového úpadku. Od lidí v tomto vývojovém období již nic neočekává a považuje je za nadbytečné. V extrémním případě se setkáváme s podceňováním, odmítáním, a i s odporem ke starým lidem (Vágnerová, 2007).

Významným mezníkem tohoto období je odchod do důchodu, se kterým je nepochybně spojena ztráta profesní role. Jedinec přechází z jednoho vývojového období do druhého, tedy ze středního věku do stáří. „*Období důchodu může být chápáno jako doba, která nemá jasně vymezený obsah a obecně platný smysl*“ (Vágnerová, 2007, s. 356). Proto je podstatné, aby jedinec měl potřebu seberealizace, díky které předejde pocitu frustrace a bezvýznamnosti (Vágnerová, 2007).

U starého člověka je velmi důležité, aby dosáhl integrity, která vede k pochopení jeho vlastního života. Tato integrace je zásadní z toho důvodu, že když jedinec dokáže přijmout svůj život, tak se mu bude lépe přijímat i jeho konec. Jak sama autorka říká, umět zestárnout je stejně důležité jako umět dospět (Vágnerová, 2000).

4.3 Role prarodičů

Prarodiče sehrávají velmi důležitou roli v životě dítěte. Mohou se pro své vnoučata stát oporou, důvěrníkem a v některých případech i rodičem (Kopecká, 2011). M. Rabušicová a kol. (2011, s. 142) zmiňují, že se jedná o tak zvané „*rolí bez role*“, jelikož není nikde přesně definovaný její obsah, funkce ani styl. A. Suralová a M. Žáková (2020, s. 176) definují tři subrole prarodičů:

1. Prarodiče jako příležitostní pečující

Takovými prarodiči jsou označováni ti, kteří vypomáhají rodičům s péčí o dítě. Jedná se spíše o nesystematickou výpomoc – vození kočárku, nárazové hlídání, a to třeba z důvodu pracovních povinností či odchodu za zábavou rodičů.

2. Prarodiče jako slad'ovači

Jedná se o systematickou výpomoc prarodičů v době, kdy se rodič navrácí do práce a dítě ještě není umístěno do mateřské školy, nebo zde již je, ale onemocní a je potřeba se o jedince postarat, aby rodiče nemuseli odcházet z pracovního poměru.

3. Prarodiče jako vychovatelé

Prarodiče, především babičky sebe samy popisují jako „*přísné babičky*“, ale ve skutečnosti se jedná o tak zvané „*typické*“ prarodiče, tedy ty, kteří rozmazlují.

Role prarodičů přináší do života babičky a dědečka mnoho změn. Někteří prarodiče se musí naučit novým dovednostem, přijmout a třeba i upravit dosavadní role a celkový jejich sociální život. A možná proto ne každý prarodič je připravený přijmout novou roli tedy roli prarodiče (Moore a Rosenthal, 2016). Tuto roli ale nemohou oni sami nijak ovlivnit, jelikož ji získají s narozením vnoučete. Jedná se o „*biologicky podmíněnou roli, která je neselektivní a má trvalý charakter*“ (Vágnerová, 2007, s. 281). Možná i z toho důvodu se v dnešní době setkáváme s prarodiči, kteří svoji roli odmítají, poněvadž nejsou připraveni na tuto roli. Jejich připravenost může být ovlivněna několika faktory, a to například z důvodu že se jedinec bojí, že předčasně zestárne, jejich životní a pracovní situací, místem kde rodina s vnoučetem žije, ale také zdravím prarodičů. (Vágnerová, 2007). Správné načasování prarodičovství, není důležité jen pro prarodiče, ale také i pro rodiče. Pokud prarodiče převezmou danou roli jako součást své identity, tak se mohou na tuto funkci mnohem lépe připravit, a díky tomu tak dávat větší podporu do péče o dítě a do celého rodinného systému. To, že babička a dědeček nebyli připraveni na příchod prvního vnoučete, neznamená, že se situace bude opakovat i u dalších potomků (Rabušicová a kol., 2011).

4.4 Typologie prarodičů

Nejčastěji se setkáme s dělením od Z. Dydrycha a Z. Matějčka (1997, s. 105-110), kteří uvádí typy prarodičů dle jejich chování ke svým vnoučatům. Autoři rozdělují prarodiče do následujících skupin:

Vládcí rodiny

Mluvíme o takových prarodičích, kteří si pěstují svoji autoritu jak u svých dětí, tak také i vnoučat. Rodiče a vnoučata mají z babičky a dědečka respekt a neodvážjí se jim odporovat, jelikož se bojí případného hněvu, který by u nich mohl nastat. I přesto, že jejich rozhodnutí jsou moudrá, tak jsou činěna autoritářsky a očekává se jejich plnění od ostatních členů rodiny.

Protektori

Prarodiče mají tak velkou emoční vazbu ke svým vnoučatům, že jejich jediným a hlavním úkolem je, aby o ně neustále pečovali a ochraňovali je. Můžeme říci, že je berou skoro jako za vlastní děti, jelikož právě prarodiče rozhodují o tom, s kým si jejich vnouče bude hrát a kamarádit, aby nedošlo k tomu, že by je někdo zkazil a jejich chování by pak nebylo podle jejich představ.

Obětavci

Vnoučata jsou pro prarodiče prakticky vším. Nesnaží se jako předešlý typ zasahovat rodičům do chodu rodiny, ale jen do něho přispět, aby se vnoučatům dostalo všemu, co chtějí. Můžeme říci, že by jim babičky a dědečkové snesli "modré z nebe". Řadíme sem i prarodiče, kteří se k vnoučatům chovají obětavě jen z toho důvodu, aby se jim dostalo ocenění a pochvaly, jelikož jak bylo výše zmíněno, tak babičky a dědečkové se mohou cítit s příchodem vnoučete zanedbaně, a tento pocit se snaží změnit právě tímto způsobem.

Žijí nový život

Prarodičovství může nastat i u jedinců, kteří jsou v mladém věku, a současně ještě vychovávají své dítě. V takovéto situaci může dojít mezi prarodiči a rodiči ke konfliktům, jelikož babička a dědeček mají být obětující se, rozmazlující a všechápající, ale vlastně v konečné míře se věnují vnoučatům méně, jelikož mají mnoho svých vlastních životních záležitostí.

Opuštění

Jedná se o prarodiče, u kterých vztah s vnoučaty není ideální. Může to být z důvodu, že rodiče mají špatnou zkušenost s prarodiči, a tak nestojí o to, aby se děti s nimi vídaly, nebo jen rodina s vnoučaty žije na vzdáleném místě. Vnoučata díky tomu nemají možnost poznat své prarodiče, tudíž se mezi nimi nebuduje silnější pouto, a poté co je například babička nebo dědeček nemocná či jsou umístěny do domova důchodců, tak dítě nemá motivaci je navštívit. Prarodiče se pak cítí pochopitelně opuštěně a s takovouto situací se opravdu velmi špatně smiřují.

Můžeme se také setkat s dělením od J. Hasmanové a M. Štípkové (2018, s. 72), které se však týká jenom prababiček, jelikož dle autorek má mezigenerační pomoc matrilineární charakter, což znamená, že směřuje po linii dcer a matek. Autorky zde dělí: „*babičky jako zaměstnání, babičky na telefonu, babičky jako vynucená pomoc, babičky na zážitky, babičky jako návštěva a nepřítomní prarodiče*“.

4.5 Výchovní vliv prarodičů

„Svou zkušeností, emocionální stabilitou a nezištnou láskou by měli široké rodinné společenství zastřešovat a stát se těmi, kteří dokážou odevzdat pozitivní rodinnou tradici následné generaci. Ne vládnout, dirigovat, poroučet nebo urážet, ale spolupodílet se tím nejlepším způsobem, co v sobě mají, na výchově svých vnoučat a pravnoučat. I oni totiž mají odpovědnost za jejich výchovu a za pokračování rodu“ (Strašíková, 2004, s.31). Rodiče nesou ve výchově vnoučat primární zodpovědnost, ale částečnou zodpovědnost mají i prarodiče. Měli by dětem předávat své dosavadní zkušenosti, dále by je měli připravovat na život a pomáhat jim nalézt jeho smysl (Hauserová-Schönerová, 1996).

Výchovní vliv prarodičů nemusí být vždy zpravidla kladný. Někteří prarodiče se snaží zasahovat do výchovy vnoučat, což může způsobit konflikt mezi nimi a rodiči. Příliš volná ruka prarodičů ve výchově vnoučete může způsobit přehnané rozmazlování, které spočívá v uplácení dítěte a v povolování věcí, které rodiče nedovolili, což je značný problém, jelikož tak dochází k narušení jejich autority (Langameier a Krejčířová, 2006). I. Hauserová-Schönerová (1996) uvádí, že někteří prarodiče využívají příležitosti výchovy vnoučete k tomu, aby dohnali vše, co zanedbali u svého dítěte. Je velmi důležité, aby si prarodiče s rodiči zcela jasně vymezili svoji pozici, a tak zabránili případným konfliktům, které by mohly mezi nimi nastat.

4.5.1 Vztah prarodiče a vnoučete v průběhu vývoje

Vztah mezi prarodičem a vnoučetem je velmi individuální. Záleží na tom, zdali se jedná o první vnouče, či již o druhé, také na vztahu mezi prarodičem a rodičem, jestli se dítě narodí do úplné nebo neúplné rodiny apod. (Matějček a Dytrych, 1997).

Novorozenecké a kojenecké období

Novorozenecké období trvá přibližně jeden měsíc. Po narození dítěte pokračuje vytváření vztahu mezi matkou a novorozencem, které již započalo v prenatálním období (Kopecká, 2011). V kojeneckém věku se rozvíjí především vztah mezi dítětem a matkou, která se pro kojence stává nejdůležitějším sociálním objektem (Langmeier a Krejčířová, 2006).

V této vývojové fázi se zejména u babiček objevují tak zvané mateřské city, které jim vrací prožitky z období porodu a mateřství. Z. Dytrych a Z. Matějček (1997) uvádí, že u dědečků je to stejně jako u otců, tedy i přesto, že se na narození nového potomka velmi těší, tak nemají k němu tak instinktivní cestu jak ženy.

Narození vnoučete je pro mnohé prarodiče velkou radostí, ale také se může jednat o jednu z příčin konfliktů mezi dědečkem a babičkou. Babička může být až tak moc nadšená z narození dítěte, že vše, a to i včetně dědečka, jde stranou. Muži se obecně špatně vyrovnávají s příchodem nových podnětů, a ženy jim to občas nemusí ulehčit. Pokud se již otec nebo dědeček cítí v novorozeneckém nebo kojeneckém období "*ublíženě*" a "*odstrčeně*", a matka nebo babička je začne úkolovat a moralizovat, tak je větší pravděpodobnost, že dojde mezi nimi ke konfliktu (Matějček a Dytrych, 1997, s. 59).

Batolecí období

V batolecím období jsou zásadní dva mezníky, které jsou důležité pro rozvoj osobnosti dítěte. Jedním z těchto mezníků je schopnost se separovat od matky. Druhým mezníkem je širší poznávání okolního světa. Dítě začíná nejenom s rodiči, ale i s ostatními členy domácnosti navazovat kontakty, k daným členům si poté vytváří pouto podle toho, jaké s ním má zkušenosti (Kopecká, 2011). Každý prarodič si samozřejmě přeje, aby s ním dítě navázalo pevné a lásky plné pouto. Batolecí období, je pro ně doba rozmazlování. Babičky a dědečkové jsou označovány za "*chronické rozmazlovače dětí*" (Dytrych a Matějček, 1997, s. 59).

Je důležité si v tomto období uvědomit, že dítě začíná objevovat své JÁ. Tato fáze vývoje se nazývá období vzdoru. Je neuvěřitelně důležité, aby dítěti byl nastaven řád, jelikož pokud tomu tak není, tak jedinec neví, co se smí a co zase naopak ne (Kopecká, 2011). Velký problém právě nastává u prarodičů, kteří mají větší sklony ukazovat dítěti tak zvané "*biologické zrcadlo*", to znamená, že dělají to, co dělá dítě samo a co ono po nich chce. Problém nastává právě v tom, že často u prarodičů dochází k přehánění v tomto opakování a děláni toho, co dítě chce, a to následně vede k tomu, že babička a dědeček mají vůči dítěti postavení spíše jako služební (Dytrych a Matějček, 1997, s. 59).

Předškolní období

V této vývojové fázi dochází k navýšení úrovně názorového a intuitivního myšlení, které avšak není ještě zcela logické a závěry jsou vyvoděny jen z názoru dítěte a jeho představivosti. Fantazie a představivost je velmi typická pro toto období, jelikož předškolák si tak občas přizpůsobuje realitu svým potřebám (Kopecká, 2011).

Z. Matějček a Z. Dytrych (1997) předškolní období přímo označují za období neotřelé fantazie a pohádek. S pohádkami jsou nepochybně spojené babičky a dědečkové, kteří jsou považováni za "*pohádkáře*" již od pradávna. Děti sedí prarodičům na klíně, naslouchají jim a při nějaké strašidelné části u nich vyhledávají pocit bezpečí. Pohádky v této vývojové fázi u dítěte sehrávají významnou roli, jelikož každý předškolák si přeje mít vlastnosti a schopnosti

jako jeho pohádková bytost, s čímž se pojí vázanost na zjevné znaky. Jde o to, že dítě se cítí a chová jinak v převlečení svého vzoru, což je třeba nějaká pohádková bytost nebo i rodinný příslušník. Díky této vázanosti na zjevné znaky se u dětí setkáváme s tím, že odmítají vizuální změny, například odlišné oblečení nebo změnu účesu, jelikož se bojí, že ztratí tak svoji identitu (Vágnerová, 2000).

Jak bylo již výše zmíněno, tak důležitým mezníkem v této fázi je vstup do mateřské školy. Jedinec ve škole začne navazovat kontakt s ostatními vrstevníky a vytvářet si krátkodobá přátelství. Děti se o sebe navzájem zajímají, komunikují spolu a učí se vzájemnému porozumění. Prostřednictvím jazyka se učí označovat a vyjadřovat emoce, které je schopné poté připsat jiným osobám nebo předmětům (panenka je smutná, protože nemá šatičky). Ve školce se děti pomocí hry učí prosazovat, spolupracovat a přizpůsobovat se ostatním. Učí se tak zvané prosociálnímu chování (Výrost a Slaměník, 2001). Samozřejmě u některých dětí se můžeme setkat se sobeckostí, s kterou lze něco dělat. Z. Matějček a Z. Dytrych (1997) říkají, že pokud se u dítěte objeví sobeckost, tak je to jedna z velkých výchovných příležitostí pro prarodiče, kteří mohou díky svým letitým zkušenostem, předávat cenné a důležité znalosti vnoučatům.

Školní období

Školní období začíná nástupem na základní školu a vyznačuje se omezením vazeb na rodinu a prosazováním se ve vrstevnické skupině (Kopecká, 2011). Rodiče najednou mají na dítě větší nároky, chtějí, aby byl pilný žák a nejlépe, aby navštěvoval mnoho zájmových kroužků. Pochopitelně v každé rodině je tomu úplně jinak. Někteří rodiče mohou mít nepřiměřeně přehnané nároky a dítě tak zbytečně přetěžují. Prarodiče by v této životní etapě měli sloužit jako ti, co dítě chrání před přetížením a jsou k němu shovívavější vůči školním přestupkům. Je ale důležité, aby ochrana a porozumění ze strany prarodičů nepřerostla do fáze, kdy vnoučeti ve všem vyhovujeme a chráníme ho před okolním světem (Dytrych a Matějček, 1997).

Období dospívání

Stadium dospívání nazývané také jako pubescence, je označované jako jedno z nejkritičtějších období v lidském životě (Vágnerová, 2000). U dospívajícího dochází především k tělesným změnám, které jsou spojovány s hormonálními změnami. U jedince v době pubescence převládají spíše negativní emoce, které jsou pro něho špatně ovladatelné. Díky tomu u dospívajícího dochází k častým výbuchům emocí, které poté přecházejí do apatie a deprese. Tato emoční kolísavost je výraznější zvláště u dívek, které jsou citlivější a podrážděnější (Výrost a Slaměník, 2001).

V tomto období již nedochází ke konfliktům výhradně jen s rodiči, ale tentokrát i s prarodiči. Staří lidé porovnávají svá mladá léta s dnešními životy pubescentů, a to se jejím vnoučatům samozřejmě nemusí líbit, a poté dochází ke konfliktům. Babičky a dědečkové v této fázi života vnoučete vzpomínají, jaká byla tehdy školní docházka, jak se v té jejich době žilo, jak kupříkladu trestali přestupky tehdy svých dětí atd. (Dytrych a Matějček, 1997).

I přesto, že se prarodičům nemusí líbit, co jejich vnoučata dělají, tak by měli mít stále na paměti, že mohou své vnouče ochránit, ale ne za něho řešit problémy. Je důležité, aby si jak babičky, tak i dědečkové uvědomili, že nyní o životě vnoučete rozhoduje jen ono samo, a jediné co oni mohou, tak že mu dají pocit, že se na ně mohou kdykoliv obrátit (Dytrych a Matějček, 1997).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Další částí bakalářské práce je část praktická, kde se budu věnovat výzkumnému šetření, jak toto šetření probíhalo, jakým způsobem byl vybrán výzkumný vzorek a následně interpretaci dat. Hlavním cílem tohoto výzkumu je objasnit, jak prarodiče hodnotí svoji roli ve výchově vnoučat, zdali zasahují do výchovy vnoučat či jí nějak pozitivně či negativně ovlivňují.

5.1 Metodologie

„*Metodologie se zabývá systematizací, posuzováním a navrhováním strategií a metod výzkumu*“ (Hendl, 2005, s.34). Metodologii lze podle J. Hendla (2005) rozlišit na obecnou a speciální, přičemž obecná metodologie se zabývá celými vědními disciplínami či vědami celkově a speciální metodologie se zabývá především specifickými metodami v dané vědní disciplíně.

Jedním z nejdůležitějších pojmů metodologie je pojem výzkum. Tento pojem definuje Gavora (2000, s.11) jako „*systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky*“. Pro výzkum je možné využít dva přístupy a těmi je kvalitativní a kvantitativní výzkum. Jak je již z názvu vidět, tak kvantitativní výzkum se zabývá číselnými údaji, které jsou následně statisticky vyhodnocovány, avšak kvalitativní výzkum zjištěné data uvádí pouze ve slovní podobě (Gavora, 2000).

V praktické části této práce byl využit kvalitativní výzkum. Hlavními rysy tohoto výzkumu je *dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis* (Gavora, 2000, s.142). Jeho předností je, že umožňuje výzkumníkovi se s respondenty sblížit a díky tomu jim tak porozumět a pochopit jejich vlastní hlediska. U kvalitativního výzkumu si výzkumník vybírá konkrétní respondenty. Jeho cílem není získané údaje zobecnit, ale proniknout do konkrétního problému, a díky tomu tak může objevit nové souvislosti, které jsou kvantitativním výzkumem nezjistitelné (Švaříček a kol., 2007).

5.2 Metoda sběru dat

Pro získání požadovaných dat byl zvolen kvalitativní výzkum, jehož hlavní metodou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Tato metoda byla zvolena z toho důvodu, že polostrukturovaný rozhovor poskytuje respondentům více prostoru pro jejich

odpovědi. Polostrukturovaný rozhovor je jedna z nejrozšířenějších metod, která je v kvalitativním výzkumu využívána. Jeho výhodou je pružnost a volnost (Švaříček a kol., 2007).

Výzkumník při rozhovoru vychází z předem připravených otázek sloužících jako jádro celého rozhovoru, které by měl výzkumník s respondentem probrat. Během rozhovoru se může výzkumník dotazovaného ptát na doplňující otázky, které mu tak umožní doplnit či lépe pochopit jeho odpověď (Miovský, 2006).

5.3 Výběr výzkumného souboru

Výběr byl proveden kombinací záměrného (účelového) výběru a pomocí metody „*sněhové koule*“ (Švaříček a kol., 2007). Respondenti museli splňovat konkrétní kritérium a tím bylo, že většina vnoučat musela pocházet ze stejného místa bydliště jako prarodič. První respondent byl získaný přes prarodiče výzkumníka, avšak oni součástí výzkumu nebyli z důvodu zachování objektivity.

První dotazovaný respondent byl následně požádán o kontakt na další prarodiče, kteří odpovídali kritériu. Jsem si vědoma, že výběr respondentů je díky tomuto způsobu výběru omezen především na prarodiče jejichž vnoučata jsou z velké části adolescenti či mladší dospělí.

5.3.1 Charakteristika respondentů a průběh výzkumného šetření

Výzkumný vzorek tvořili prarodiče jak babičky, tak i dědečkové od šedesáti osmi do osmdesáti jedna let. Pochopitelně, že z důvodu zachování anonymity respondentů nejsou jejich jména uvedena. Respondenti jsou označeni jako: Respondent č. 1, Respondent č. 2, Respondent č.3, Respondent č. 4, Respondent č. 5, Respondent č. 6.

Stručná charakteristika respondentů:

- Respondent č. 1 – první respondent je sedmdesáti dvou letý muž, který má celkem pět vnoučat, tři od dcery a dvě od syna. Nejmladšímu vnoučeti je sedmnáct let a nejstaršímu dvacet šest let. Všechna vnoučata kromě nejstarší vnučky žijí ve stejném místě bydliště jako respondent. S vnoučaty se pravidelně stýká.
- Respondent č. 2 – druhým respondentem je osmdesáti jedna letá žena, která má čtyři vnoučata, dvě od dcery a zbylé dvě od syna. Nejmladší vnouče je dvacet dva let staré a nejstaršímu je třicet jedna let. Kromě nejstaršího vnoučete se všichni nachází ve stejném místě bydliště jako respondentka. Respondentka již na začátku

řekla, že se vídá především s vnoučaty od dcery, a to z toho důvodu, že se synem nemá dobrý vztah a s vnuky se nevidá.

- Respondent č. 3 – třetím respondentem je sedmdesátiletý muž, který má dohromady čtyři vnoučata, dvě vnučky od dcery a zbylé dvě vnoučata od syna. Všechna vnoučata již od malička žijí v místě bydliště jako respondent. Nejstaršímu vnoučeti je dvacet dva let a nejmladšímu šestnáct let. Pravidelně se se všemi vnoučaty vídá.
- Respondent č. 4 – čtvrtým respondentem je muž, který je šedesát osm let starý. Respondent má dvě vnoučata, a to od dcery. Nejstaršímu vnoučeti je dvacet let a tomu nejmladšímu osmnáct let. S vnoučaty se respondent stýká pravidelně.
- Respondent č. 5 – pátým respondentem je sedmdesátiletá žena, která má celkem šest vnoučat, dvě od syna a zbylé tři od dcer. Nejstaršímu vnoučeti je dvacet let a tomu nejmladšímu jedenáct let. Respondentka uvedla, že tři vnoučata ze šesti žijí vzdáleně, ale i tak je s nimi v pravidelném kontaktu.
- Respondent č. 6 – posledním respondentem byla sedmdesátiletá žena, která má dvě vnoučata od dcery. Nejmladší vnouče je dvacetileté a tomu nejstaršímu je třicet jedna let. S vnoučaty se snaží vídat pravidelně, ale respondentka má pocit, že jí jako prarodiče již vnoučata nepotřebují, a tudíž ten čas, který s nimi tráví je nyní minimální.

5.4 Výzkumné otázky

Respondentům byly položeny následující otázky:

- *Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadl?*
- *O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?*
- *Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?*
- *Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?*
- *Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?*
- *Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?*
- *Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí od Vás rodiče poradit?*
- *Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?*
- *Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak Vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?*

5.5 Realizace výzkumného šetření

Rozhovor byl realizován celkem s šesti respondenty. Všechny rozhovory proběhly formou osobního setkání. Délka interview s každým respondentem byla individuální, ale průměrná délka každého rozhovoru byla přibližně čtyřicet pět minut.

Každé sezení s respondentem proběhlo zvlášť. Všichni respondenti byli na začátku seznámeni, že rozhovor se uskuteční pouze, pokud s ním budou souhlasit a budou též souhlasit s jeho zvukovým zaznamenáním na diktafon. Veškeré údaje, které by je mohly identifikovat nejsou uvedeny v textu a ani jinak zveřejněny.

Na konci rozhovoru byl každý respondent dotázán, zdali ho napadá ještě něco důležitého k tématu a případně zdali má otázky na výzkumníka. Následně proběhlo poděkování za poskytnutí odpovědí a nabídnutí možnosti se seznámení se s výsledky.

Z pohledu výzkumníka výzkumné šetření proběhlo v poklidné a příjemné atmosféře. Respondenti byli ochotni odpovídat na všechny dotazy, které jim byly kladeny.

Po získání potřebných dat byly rozhovory doslovně přepsány a následně vyhodnoceny.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Tato kapitola je věnovaná interpretaci výsledků výzkumného šetření. Byly vybrány klíčové a zajímavé odpovědi respondentů, které byly doplněny doslovnými výroky z rozhovorů. Celý přepis je k dispozici v příloze.

6.1 Čas strávený s vnoučaty

Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadl?

Z výpovědi respondentů můžeme vidět, že nejvíce času prarodiče trávili s vnoučaty v předškolním a školním období. Respondenti č. 1, č. 2, č. 3 se zmínili, že i přesto, že jejich vnoučata dospěla plnoletosti, tak i nadále si společně vytváří zážitky, a to v podobě výletů nebo i společné dovolené. *„I teď jezdíme společně na muzikály a nejmladší vnučka s vnukem s námi jezdí na dovolenou do zahraničí“* (Respondent č. 3). *„Samozřejmě nyní se snažíme jezdit ještě na menší výlety, ale už je to horší, jak časově, tak i s mým zdravotním stavem vzhledem k mému věku“* (Respondent č. 2).

Většina respondentů uvádí, že s vnoučaty strávila nejvíce času o prázdninách a mimo ně především o víkendech. Někteří dokonce uvedli, že si vnoučata brávali na hlídání i mimo prázdniny. Respondentka č. 5 řekla, že i přesto, že její vnoučata žijí vzdáleně, tak za nimi pravidelně každý měsíc jezdila na hlídání. *„Když byli malí ti pražští, tak jsem jezdila pravidelně jednou za měsíc do Prahy třeba na týden nebo čtrnáct dní, protože bylo potřeba hlídání“*.

Každý z dotazovaných respondentů uvedl, že čas strávený s vnoučaty se snažili využít na výlety či procházky v přírodě, nebo také k hraní společenských her. Nejvíce zmiňovanou hrou, kterou dotazovaní hrají s vnoučaty dodnes, jsou karty. Co je zajímavostí, tak tři respondenti a jedna respondentka se zmínili, že s vnuky hráli šachy. Jeden respondent se dokonce zmínil o tom, že šachy jsou podle jeho názoru spíše *„mužská záležitost“* a tudíž je hrál jen s vnuky. *„Ne. Jelikož mi vždy přišlo, že je to spíše mužská záležitost, ale samozřejmě, když se vnučky k nám chtěly přidat na hraní fotbalu, tak jsem je nikdy neodmítl. Ale nikdy nepřišly, že by si se mnou chtěly zahrát šachy“* (Respondent č. 1).

Dva respondenti také uvedli, že čas, který strávili s vnoučaty, využili i k edukaci vnoučat. *„...učila jsem je jezdit na bruslích...“* (Respondentka č. 5). Respondent č. 4 se zmínil, že právě on byl ten, kdo naučil jezdit svá vnoučata na kole. Dokonce řekl, že to byla jedna z nejoblíbenějších činností, kterou s ním vnoučata ráda provozovala. *„...vlastně díky mně*

se naučili na kole jezdit. Na to byly vždycky strašně děcka natěšený, že strašně chtějí jet sem, abychom mohli jet na kole na limonádu“.

O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?

U této otázky se mi dostalo jednotné odpovědi. Všichni respondenti se shodli na tom, že nyní, když už mají vnoučata velká, tedy většina z nich dosáhla plnoletosti, tak si povídají o tak zvaně „dospěláckých věcech“. „*To, co se pro mě zdálo, že oni jsou na to ještě malí a bavít se o tom nebudeme, tak ta doba tak rychle uplynula, že to tak nějak přeskočili a už vědí více než já“* (Respondent č. 4).

Velice zajímavou odpověď uvedli respondenti č. 4 a č. 5. Jako jediní ze všech tázaných respondentů řekli, že když vnoučata byla ještě malá, tak se je snažili vzdělávat. Respondent č. 3: „*Ale když byli malí, tak jsem se s nimi snažil probrat co nejvíc, aby získali takový nějaký základní vhled na spoustu věcí. Aby neměli takové základní mezery v historii a podobně“.* „*...povídala jsem jim vždy na procházkách pohádky nebo jim popisovala přírodu a snažila se je trochu něčemu přiučit...“* (Respondentka č. 5).

Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?

Jedna polovina respondentů odpověděla, že svým vnoučatům vypráví příběhy a zážitky ze svého života, ale druhá polovina respondentů se domnívá, že vnoučata nestojí o jejich vyprávění, tudíž se s nimi o minulosti nebaví. Pochopitelně zde sehrává velmi důležitou roli to, zdali se vůbec vnoučata zajímají o příběhy svých prarodičů. Jelikož mnoho respondentů odpovědělo, že tím, že se vnoučata sama nezajímala, tak oni sami od sebe povídat nezačali. „*Cítím se blbě, že jsem starý a vzpomínám, a tak si říkám, co je jim po tom, že je to ani nezajímá“* (Respondent č. 1).

Respondentka č. 5 se shoduje v odpovědi s respondentkou č. 6 a respondentem č. 1. Všichni uvedli, že se jejich vnoučata neptala či nezajímala o zážitky z jejich života, a dotazovaní jim sami povídat příběhy či zážitky sami o sobě nezačali. Domnívají se, že vnoučata se nezajímají o život, který žili oni, tudíž jim je nevypráví. „*Vnoučata se ani nevyptávají, tak jim to prostě nevnucuji, to nemá smysl“* (Respondentka č. 5). Avšak je důležité zmínit, že respondent č. 1 po dotazu, zdali si myslí, že měl vnoučatům vyprávět více příběhů odpověděl: „*Ano měl. Protože jak umřu, tak jim to nebude moc kdo říct, jaké to bejvalo“*.

Odpověď respondentů č. 2, č. 3 a č. 4 byla téměř totožná. „*Takže podle mého je velmi důležité vnoučatům říkat, jaké to za nás bylo, jelikož ten život byl úplně jiný“* (Respondent č. 3). Myslím si, že je důležité vnoučatům vyprávět příběhy ze svého života. Doba jde vlivem

rozvoje technologií velmi dopředu, a život, jaký žili prarodiče se s životem, který žijí vnoučata zásadně liší. „*Vlastně ty první vnučky neznaly, co je to telefon, takže, když přišly ze školy, tak většinou šly hned za mnou a povídaly mi, jak se měly, co kamarádi, ale to u toho nejmladšího vnuka vůbec nevidím*“ (Respondent č. 3).

6.2 Výchova vnoučat

Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

Všech šest dotazovaných respondentů se shodlo, že jim rodiče nechávají ve výchově vnoučat tak zvané „volnou ruku“. Respondentka č. 6 jako jediná odpověděla: „*Třeba mi říkali, aby neponocovali, ale žádná pravidla jsme neměli*“. Dotazovaná neuvédla, že by to bylo přímo striktní pravidlo, které by bylo nutno dodržet, ale troufám si říci, že se jednalo spíše o připomínku.

Velmi zajímavou odpověď považuji od respondenta č. 4: „*Když byla vnoučata u nás, tak to byla naše pravidla s babičkou, která jsme si s dcerou respektovali navzájem*“. Jak je již výše v teoretické části zmíněno, tak každá generace má odlišné hodnoty a postoje k životu. Je důležité si umět vymezit jasné hranice, které by ostatní měli respektovat a díky tomu tak zabránit konfliktům, které by popřípadě mohly nastat. Myslím si, že právě zde můžeme vidět, že respondent č. 4 si jasně vymezil s rodiči od vnoučete jasná pravidla, která si navzájem respektovali, tudíž nedošlo mezi nimi k žádnému konfliktu, což v následující otázce, zdali nastal někdy problém mezi rodičem a jím ohledně výchovy, potvrdil: „*Ne, jelikož jsem se snažil nemontovat se do výchovy*“.

Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

Každý dotazovaný respondent uvedl, že rodiče nestanovili žádná striktní pravidla, která by měli dodržet. Pokud by nějaké pravidlo či pravidla byly, tak se všichni dotazovaní shodli, že by je respektovali, aby tak zabránili případným konfliktům, které by mohly mezi nimi a rodiči nastat.

Překvapivá odpověď byla od respondenta č. 1: „*Ano, nechtěl jsem, aby díky nedodržování pravidel nastal nějaký konflikt mezi mnou a třeba synem nebo dcerou. Samozřejmě pokud zde nějaké pravidlo bylo, tak jsem na něm tak urputně netrval, nebo jsem byl v tom pravidlu povolnější. Samozřejmě mi říkali, abych byl víc přísnější v dodržování pravidel, ale to se mi moc nedařilo*“. Respondent č. 1 uvedl, že vlastně v pravidlech určených

rodiči byl povolnější a rodiče vnučat na něho naléhali, aby více lpěl na pravidlech. I přesto, že dotazovaný odpověděl, že s rodiči žádný konflikt neměl, tak se domnívám, že pokud by respondent dále pokračoval v jeho povolnějším přístupu k pravidlům, tak by pak mohl nastat menší problém mezi ním a rodiči.

Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

Dva z šesti respondentů odpověděli, že se jejich způsob výchovy nijak výrazně neliší od výchovy rodičů. „*Měli nastavená stejná pravidla jako jsme měli my*“ (Respondentka č. 2).

Respondent č. 1 uvedl: „*Vychoval jsem své děti tak, aby tak stejně dobře vchovaly oni dvě děti. Samozřejmě, že jsme je ale s babičkou museli vychovávat, když tady byly. Víte ono mít na krku pět dětí, to není jen tak. Když se třeba stalo, že se jeden posmíval tomu druhému, tak jsem mu dal nejdříve kázání, ale pokud se to opakovalo, tak jsem mu hold musel dát výchovný pohlavek*“. Z odpovědi respondenta č. 1 je patrné, že i prarodiče vychovávají vnučata, pokud je hlídají či s nimi tráví delší čas.

Respondent č. 3 se svou odpovědí nezařadil ani mezi prarodiče, jejichž způsob výchovy se nijak zvlášť neliší, ale ani mezi ty, jejichž výchova se nějakým způsobem odlišuje od výchovy rodičů. „*Tak jako ne i ano, jelikož moje dcera své dcery hodně rozmazluje a moc je nevede k práci*“. Domnívám se, že nemůžeme jasně říci, že respondentova výchova, by se rapidně lišila od výchovy rodičů, ale jsou zde určité věci, které by dotazovaný na výchově vnučete změnil. Přesněji můžeme říci, že se jedná o zapojení vnučat do domácích prací.

Zbylí tři respondenti, tedy respondent č. 4, č. 5, č. 6 uvedli, že jejich způsob výchovy se liší od výchovy, kterou mají nastavenou rodiče. Řekli, že pokud by vnučata vychovávali oni, tak by je vedli především k větší pomoci v domácnosti, a také k práci. „*Myslím si, že je strašně moc vidět, že děti si vychovávají rodiče a já jsem prarodič, tudíž mám tu možnost, že si je půjčím a vrátím, takže jsem takový to, že je rozmazluji, můžu si dovolit víc, ale má to určitě své hranice, ale tím, že já je nevychovávám, mám je pouze půjčené, tak určitě mají povolenou více tu výchovu. Takže můj způsob výchovy se liší, protože jako rodič bych byl důslednější a přísnější, než je dcera. Beru to vlastně tak, že ta výchova vnučat není až taková moje zodpovědnost*“ (Respondent č. 4).

Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí od Vás rodiče poradit?

Na tuto otázku se mi dostalo odlišných odpovědí. Troufám si říci, že z výpovědi respondentů č. 1 a č. 6 je patrné, že se snažili dávat rady ohledně výchovy rodičům, ale rodiče na tyto rady nebrali zřetel. „*Člověk se samozřejmě neubrání, aby nějakou nechtěnou radu*

neřekl, ale jinak, když jsem jim něco říkal, tak to ti rodičové nechtěli slyšet... Ale vždy jsme se to snažili říci s láskou, aby si nemysleli, že jim to přikazujeme“ (Respondent č. 1). „Snažila jsem se dávat ze začátku, ale jelikož to bylo jako házet hrách do zdi a nepřineslo to ovoce, tak jsem se na to vykašlala“ (Respondentka č. 6).

Respondentka č. 2 se ve své odpovědi shoduje s respondentkou č. 5. Obě dotazující uvedly, že rady ohledně výchovy rodičům nedávaly. *„No tak heleďte teď kom o ty rady už nikdo nestojí. Každý si žije podle svého. Je totiž jiná doba. Co si budeme nalhávat“ (Respondentka č. 2). Respondentka č. 5 dokonce uvedla, že rady ohledně výchovy nedává už z toho důvodu, že by si nějaké to doporučení mohli rodiče vyložit špatně. „Oni by si stejně nedali říct a ta špatná bych zde nakonec byla já“ (Respondentka č. 5).*

Respondent č. 3 jako jediný uvádí konkrétní příklad rad, které rodičům dával ohledně výchovy. *„No jen ohledně toho, aby se všechny vnoučata vedly více k práci a samostatnosti, jelikož mi přišlo, že to ani jeden z nich nedělá. To už je asi dnešní dobou no“.*

Jediná odpověď, která se podle mého názoru lišila od všech předchozích, tak byla odpověď od respondenta č. 4, který zdůrazňuje, že se snažil rodičům nezasahovat do výchovy vnoučat. Pokud nějaká rada proběhla, tak to na základě výměny názorů. Z jeho odpovědi je patrné, že si k němu rodiče chodili pro rady, a to nejenom pro ty, které se týkaly výchovy. *„Nikdy jsem u nich nic nekritizoval, nebo nekecal do výchovy. Ono my si třeba o tom povídáme, když se bavilo o výběru školy nebo v pubertě, ale že by to přímo byly rady, tak to ne. Spíše takové vzájemné prohazování si názorů na danou věc“.*

Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

Všech šest respondentů uvedlo téměř totožnou odpověď. Uvedli, že žádný větší problém mezi nimi a rodiči ohledně výchovy nenastal. Respondentka č. 6 doplňuje: *„No jako ze začátku, když se narodila vnučka, tak jsem se snažila třeba, co by bylo lepší v té výchově, tak to se jí moc nelíbilo, takže jsem to u vnuka už nedělala a žádný problém nebyl“.*

Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak Vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

Z výsledků je jasně vidět, že všech šest dotazovaných respondentů je spokojeno s tím, jací prarodiče jsou, jelikož všichni se viděli být ideálním prarodičem. A jak by tedy ten ideální prarodič měl vypadat? *„Jako já!“*. Dotazovaní při představě o tom, jaký by vlastně ten ideální prarodič měl být, tak popsali prarodiče, jakým jsou oni sami.

Respondent č. 1: „*Měl by být určitě hodný, klidný a samozřejmě také trpělivý*“.

Respondent č. 2: „*Hlavně by měl mladé lidi vést ke slušnosti a úctě ke starým lidem, která se teď kom už nenosí*“.

Respondent č. 3: „*Měl by být už v důchodě, aby měl ten čas na svá vnoučata. Měl by je vést k úctě ke starším, také by je měl rozmazlovat, předávat jim všechny dobré věci a zvyky, které jim nepředají rodiče, ale mohu jim je předat já jako prarodič, aby ty tradice nezanikly*“.

Respondent č. 4: „*Měl by mít čas na vnoučata, povídat si s nimi, hrát s nimi hry*“.

Respondent č. 5: „*Měl by je rozmazlovat, ale s mírou. Měl by je někam vést, měl by je alespoň trošičku někam nasměrovat. Dokázat jim říct ne, neměl by se plést rodičům do výchovy. Když by si přišlo vnouče pro radu, tak by mu měl umět poradit, ale neublížit mu. Měl by být ochránce, aby to vnouče mělo v tobě důvěru a nebálo se za tebou přijít*“.

Respondent č. 6: „*Prarodič by měl být hlavně tolerantní a hodnej, milej, furt měl tisícovku na dlani, dělám si srandu, ale občas mám pocit, že si přijdou jen pro peníze, takže si myslím, že by si hlavně neměl kupovat svá vnoučata*“.

Také velmi důležitou věcí, kterou zmínila respondentka č. 6 je, že by si prarodič neměl kupovat vnoučata. Jak respondentka sama uvedla, tak prarodičem se stala velmi brzy a neměla na ně tolik času. „*...občas mám pocit, že si přijdou jen pro peníze...*“.

Troufám si říci, že respondentka si penězi, tak zvaně uplácela jak vnoučata, tak také svoje svědomí, že nemá na vnoučata čas.

7 DISKUZE

Tato kapitola bude věnovaná výsledkům výzkumu, které budou propojeny s teoretickou částí práce, poznatky a postřehy, které byly získány během provádění výzkumného šetření.

Výzkumný vzorek tvořili prarodiče jejichž vnoučata pocházela ze stejného místa bydliště jako dotazovaní. Díky tomu, že byl první respondent získán od svých prarodičů, a následně byl dotazovaný respondent požádán o kontakt na další prarodiče, tak respondenti byli ve věku od šedesáti osmi do osmdesáti jedna let.

Jsem si vědoma, že výběr respondentů byl díky tomuto způsobu výběru omezen především na prarodiče, jejichž vnoučata jsou z velké části adolescenti či mladší dospělí.

Respondenti byli ochotni odpovídat jak na výzkumné otázky, tak také i na ty doplňující, tudíž bylo zjištěno i mnohem více zajímavých a nečekaných poznatků. Jedním z nich byl, že prarodič by měl být ten, který své dosavadní zkušenosti, a také i tradice předává další generaci. Můžeme z výsledků výzkumu vidět, že mezi dotazovanými prarodiči a vnoučaty docházelo k tzv. učení se od lidí, jelikož všichni prarodiče předávali vnoučatům praktické dovednosti. Co avšak ze získaných výsledků také vyšlo, tak bylo to, že u většiny respondentů nedocházelo k učení se o generacích. Polovina respondentů uvedla, že se domnívá, že vnoučata se nezajímají o život, který žili oni, tudíž jim je nevypráví. Jen dva dotazovaní ve své odpovědi uvedli, že se snaží předávat vnoučatům dosavadní zkušenosti a tradice, kvůli tomu, aby nezanikly. Výzkum dále ukázal, že prarodiče zastávají ve výchově vnoučat také roli učitele. Většina prarodičů uvedla, že se snažila vnoučatům předávat základní znalosti, které by dle nich měli znát, ale také vnoučata učili a vedli je k aktivitám, které s rodiči neprovozovala. Respondenti uvedli například jízdu na kole, bruslení, ale také karty nebo šachy.

Z výzkumu také vyplývá, že každý dotazovaný prarodič neměl s rodiči ohledně výchovy s vnoučaty striktně stanovená pravidla. Respondenti se ve své odpovědi shodli na tom, že jim rodiče ve výchově nechali tak zvaně „volnou ruku“. Dotazovaní ale doplnili, že pokud by zde nějaká pravidla byla, tak by se je snažili dodržet. Přílišná volná ruka u prarodičů by mohla vést k přehnanému rozmazlování, které spočívá v povolování věcí, které rodiče nedovolili, což následně může způsobit konflikt mezi rodičem a prarodičem. Z výzkumu jde u respondenta č. 1 vidět, jak tato přílišná volná ruka, tak také i povolnost v určitých věcech prarodiče, může vést právě ke konfliktu s rodičem.

Jak se z výzkumu také ukázalo, tak způsob výchovy prarodičů a způsob výchovy rodičů se liší. Můžeme říci, že prarodiče by vnoučata vedli více k práci, byli by více přísnější

a důslednější. Je důležité říci, že prarodiče nenesou ve výchově vnoučat primární zodpovědnost za jejich výchovu. Respondenti se několikrát zmínili, že jejich vnoučata jsou vychovávána již v jiné době, než byli oni sami. Největší rozdíl především viděli, že dnešní doba je doba, ve které dochází k rapidnímu rozvoji technologií, které jsou podle dotazovaných prarodičů pro dnešní mládež klíčovou a velice je ovlivňují.

Poslední otázka se týkala ideálního prarodiče. Z výzkumu tedy vyšlo, že ideální prarodič je takový, který by měl svá vnoučata s mírou rozmazlovat, měl by to být ale také jejich učitel, který se je snaží v životě někam nasměrovat a předat jim dosavadní znalosti. Pro vnoučata je důležité, aby věděla, že u prarodiče vždy najdou pocit lásky, podpory, bezpečí a jistoty, když je zrovna celý svět proti nim.

Dle mého názoru se mi ve výzkumu za účasti šesti prarodičů, podařilo dosáhnout vytyčeného cíle.

ZÁVĚR

Předložená práce s názvem *Role prarodičů ve výchově vnoučat* je zaměřená především na pojmy prarodiče, prarodičovství, vnoučata a výchova.

Tato bakalářská práce s názvem *Role prarodičů ve výchově vnoučat* je zaměřená na to, jak hodnotí prarodiče svoji roli ve výchově vnoučat. Zda-li zasahují do výchovy vnoučat či jí nějak pozitivně či negativně ovlivňují. Tohoto cíle bylo dosaženo pomocí kvalitativního výzkumu s šesti dotazovanými prarodiči ve věku šedesáti osmi až osmdesáti jedna let.

Práce se dělí na dvě části, které jsou následně členěné do podkapitol. První část bakalářské práce je věnovaná teoretické části, ve které je popsána výchova, rodina, mezigenerační vztahy a v neposlední řadě prarodičovství, které je podstatnou částí práce. Tato část se zabývá především postavením prarodičů v historii a dnes, typologií prarodičů a jejich výchovným vlivem a vztahem mezi prarodičem a vnoučetem v průběhu jeho vývoje.

Praktická část práce zahrnuje samotný výzkum. Ve výzkumu jsem se zaměřila na prarodiče, jejichž vnoučata pochází ze stejného místa bydliště jako oni. Jelikož první respondent byl získán přes mé prarodiče, kteří součástí výzkumu nebyli, tak se mi následně díky tomuto způsobu vývěru dostalo respondentů, jejichž vnoučata jsou buď adolescenti či mladší dospělí. Výzkumný vzorek tedy tvořili prarodiče od šedesáti osmi do osmdesáti jedna let. Jsem si tak vědoma možných limitů mé práce.

Výsledky výzkumného šetření naznačily, že prarodiče výchovu nechávají především na rodičích. Jejich způsob výchovy se sice liší od způsobu, který mají nastavený rodiče, ale kvůli zachování dobrých vztahů mezi prarodiči a rodiči, tak prarodiče výrazně nezasahují do výchovy vnoučat. Jejich hodnocení role prarodičů ve výchově vnoučat lze charakterizovat následujícím způsobem: prarodiče se snaží být pro svá vnoučata učitelé, ochránci, ale také i do jisté míry i rozmazlující prarodiče. Čas strávený s vnoučaty využívají k jejich edukaci, ale také i k tvorbě společných zážitků.

Domnívám se, že by bylo velice zajímavé porovnat získané odpovědi s respondenty, jejichž vnoučata by byla teprve v předškolním věku. Dnešní děti jsou ovlivněné technologií, tudíž si troufám říci, že by se aktivity, a i způsob výchovy nynějších prarodičů lišil od prarodičů jejichž vnoučata jsou již dnes adolescenti či mladí dospělí.

Na závěr bych chtěla říci, že každý prarodič je jedinečný a jeho role ve výchově vnoučat se samozřejmě liší. Avšak je důležité myslet na to, že jsou nezbytnou součástí života dítěte. Má práce se mi nyní stala zdrojem a inspirací až jednou sama budu prarodič a budu se snažit

naplnit, veškeré body, které by měl ideální prarodič splňovat. Jsem si vědoma, že dosažení tohoto cíle je velmi náročné a možná i nemožné. Citát od Alexe Haleye, dle mého názoru nejuvýstižněji popisuje roli prarodičů v životě každého z nás: „*Nikdo nemůže udělat pro malé děti to, co dělají prarodiče. Prarodiče tak trochu sypou hvězdný prach na životy malých dětí*“.

Jako výzkumník a autor práce si vážím času, který mi respondenti poskytli a tím mi dopomohli objasnit, jaká je role prarodiče ve výchově vnoučat.

POUŽITÁ LITERATURA

CIBULEC, Jindřich. *Soužití tří generací*. Praha: ROH, 1980.

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Přeložil Jan JAŘAB. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada, 2003. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0415-3.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martina ŠTÍPKOVÁ. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2018. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-265-4.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-105-3.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.

JIRÁSKOVÁ, Věra, Jan SOKOL, Ilona SEMRÁDOVÁ, et al. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-80-5.

- KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.
- KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. díl. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3875-8.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máte vnoučata*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- MOORE, Susan a Doreen ROSENTHAL. *Grandparenting: Contemporary Perspectives*. 1. Routledge, 2016. ISBN 9781138640344.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MARŠÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
- RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.
- SOURALOVÁ, Adéla a Michaela ŽÁKOVÁ. *Pod jednou střechou: třígenerační soužití v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-498-8.
- STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.
- STŘELEČEK, Stanislav, Eva MARÁDOVÁ, Jana MARHOUNOVÁ a Evžen ŘEHULKA. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Grada, 2001. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0042-5.

VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a Eva SOLLÁROVÁ, ed. *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5775-9.

PŘÍLOHY

Příloha I: Doslovný přepis rozhovorů

Přepis rozhovorů do bakalářské práce

T= tazatel

R = respondent

Rozhovor č.1

T: Kolik máte vnoučat?

R1: „Mám celkem pět vnoučat, z toho jsou tři kluci a dvě holky“.

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R1: „Nejmladšímu vnukovi je šestnáct let, nyní v dubnu bude slavit sladkých sedmnáct. Hned na to je jeho sestřička, která oslavila minulý rok osmnáct let a jeho starší bratr, kterému je čerstvě dvacet pět let. Potom mám ještě dvaceti jedna letého vnuka a dvaceti šestiletou vnučku, která minulý rok dokončila studium na vysoké škole. Jsem na ní neskutečně pyšný. Jsem rád, že jsem se toho mohl dožít“.

T: Jak jste již výše zmiňoval, tak máte tedy celkem pět vnoučat, která jsou všechna od vaší dcery?

R1: „Ne. Mám dvě děti. Dceru a syna. Šestnáctiletý a dvaceti pětiletý kluk a jejich osmnácti letá sestra jsou od mého syna, a zbylé dvě jsou od mé dcery“.

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R1: „Všechny vnoučata až na jedno, a tou je nejstarší vnučka, žijí ve stejné vesnici jako my s babičkou, ale jak jsem již říkal, tak nejstarší vnučka se odstěhovala ze svého rodného bydliště a bydlí nyní již velmi daleko od nás“.

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R1: „To si pamatuji velmi dobře, jelikož první vnouče je první vnouče, co si tady budeme povídat. Bylo mi přesně čtyřicet šest let“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R1: „No, když byla vnoučata malá, tak jsem se s nimi snažil vidat minimálně dvakrát do týdne. Samozřejmě teď, když už jsou starší, tak se s babičkou snažíme, abychom se s nimi a s jejich rodiči tudíž s našimi dětmi, viděli alespoň každou neděli u nás na oběd. Ale samozřejmě je to

nyní spíše tak jednou za čtrnáct dní. Tudíž mohu říci, že do jejich dospělosti, to bylo minimálně jednou týdně. Samozřejmě s tou nejstarší vnučkou už je to horší. Vidíme se tak jednou do měsíce“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R1: „No nyní je tomu tak, že to s babičkou pokrmíme, a pak to ujede. Dříve to bejvalo většinou ve všední dny, třeba hodina nebo dvě, což bylo za účasti i rodičů, ale když byly prázdniny, tak to vnučata jezdila pravidelně sama a bylo to třeba klidně i na čtrnáct dní v kuse. Samozřejmě nyní už je tomu také jinak, ale když byli všichni úplně malincí, tak k nám jezdili často na hlídání, takže jsme s nimi s babičkou strávili v týdnu poměrně dost času“.

T: A jak tento strávený čas vypadl?

R1: „Nejvíce jsme s nimi hráli hry. Chodili jsme hodně ven. Jezdili jsme na výlety nebo chodili na procházky. Když jsem se o ně měl starat, když tady byli třeba o víkendu na hlídání, tak jsme se pokaždé chodili dívat na telátka a kdo nechtěl, tak pomáhal babičce vařit oběd. Nesčetněkrát jsme byli na zříceninách nebo i na koupalištích, když byly ty prázdniny, tak jsme ten čas s vnučaty trávili většinou takhle v přírodě nebo na výletech. Když jsme ale byli doma, že třeba bejvalo ošklivé počasí, tak jsme s děckama hráli karty nebo na schovku nebo mi pomáhali v dílně a babičce na zahrádce. Byli to takový naši dobrovolní pomocníci, ale nyní už bych je musel třeba do montáže spíše nutit, než aby to dělali dobrovolně. No ale karty jsme hráli skoro furt“.

Doplňující otázka: Vzpomínáte často na tyto časy?

R1: „Neustále. Vnučata nám neskutečně rostou před očima. Vlastně na nich vidím, jak rychle stárnu. Za co jsem ale neskutečně rád, tak je to, že i přesto, že nám skoro všechna vnučata dosáhla plnoletosti, tak o prázdninách jsme s nimi společně s babičkou byli na dovolené v zahraničí. Takže i přesto, že jsou již dospělí, tak si zážitky s nimi děláme nadále“.

T: O čem si s vnučaty povídáte/povídali jste si?

R1: „No, nyní si už povídáme spíše o tom, jak se jim daří ve škole nebo jestli s někým chodí, ale dříve jsme si povídali hodně příběhy. Bavili jsme se a vlastně jsme tak fantazirovali o hlavních hrdinech našich vymyšlených příbězích. Nebo když jsem hrál s kulkama šachy, tak jsme si povídali o nejznámějších šachistech nebo, když jsme hráli fotbal, tak o fotbalistech“.

Doplňující otázka: Hrál jste šachy nebo fotbal i s vnučkami?

R1: „*Ne. Jelikož mi vždy přišlo, že je to spíše mužská záležitost, ale samozřejmě, když se vnučky k nám chtěly přidat na hraní fotbalu, tak jsem je nikdy neodmítl. Ale nikdy nepřišly, že by si se mnou chtěly zahrát šachy*“.

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R1: „*No, abych pravdu řekl, tak ne. Cítím se blbě, že jsem starý a vzpomínám, a tak si říkám, co je jim po tom, že je to ani nezajímá. Ale když byli malí, tak jsem třeba řekl, že tady jsem byl trhat třešně za mlada s babičkou, ale jinak opravdu ne*“.

Doplňující otázka: Myslíte, že jste jim měl vyprávět více zážitků ze svého života?

R1: „*Ano měl. Protože jak umřu, tak jim to nebude moc kdo říct, jaké to bejvalo*“.

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R1: „*Rozhodně mi nechávají nebo tím, že mám už velká vnučata, tak nechávali volnou ruku*“.

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R1: „*Ano, nechtěl jsem, aby díky nedodržování pravidel nastal nějaký konflikt mezi mnou a třeba synem nebo dcerou. Samozřejmě pokud zde nějaké pravidlo bylo, tak jsem na něm tak urputně netrval, nebo jsem byl v tom pravidlu povolnější. Samozřejmě mi říkali, abych byl víc přísnější v dodržování pravidel, ale to se mi moc nedařilo*“.

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R1: „*Myslím si že nijak zvlášť. Vychoval jsem své děti tak, aby tak stejně dobře vychovaly oni dvě děti. Samozřejmě, že jsme je ale s babičkou museli vychovávat, když tady byly. Víte ono mít na krku pět dětí, to není jen tak. Když se třeba stalo, že se jeden posmíval tomu druhému, tak jsem mu dal nejdříve kázání, ale pokud se to opakovalo, tak jsem mu hold musel dát výchovný pohlavek*“.

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R1: „*Člověk se samozřejmě neubrání, aby nějakou nechtěnou radu neřekl, ale jinak, když jsem jim něco říkal, tak to ti rodičové nechtěli slyšet. Třeba u prvního vnučete jsme s babičkou dávali hodně rady, že by nemusel až tak moc doma pomáhat, že by si mohl více hrát a být více rozmazlený. Ale vždy jsme se to snažili říci s láskou, aby si nemysleli, že jim to přikazujeme. Je pravda, že nyní má syn problém se svým synem, a tak si přijde nebo zavolá o nějakou radu*“.

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R1: „*Ne naštěstí nenastal. Jen třeba kvůli tomu, že se jim zdálo, že jsou děti hodně rozmazlené, když se vracely z hlídání, ale to bylo kvůli tomu, že doma měly nějaké povinnosti a my s babičkou jsme si s nimi spíše hráli, než abychom je úkolovali. Vzpomínám si, že když rodiče učili jejich děti slovo prosím, tak já na to nebral až takový zřetel. Říkal jsem si, že jsou malí, tak jim nějaké prosím odpustím, ale došlo to až k tomu, že mi volal syn, že jeho děti křičí z pokoje: Pít, podej vodu! Takže jsem po tomto telefonátu začal více hlídat slovíčko prosím. Ale žádný velký konflikt kvůli výchově vnoučat nenastal“.*

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R1: „*Jako já s babičkou přeci. Měl by být určitě hodný, klidný a samozřejmě také trpělivý. Je pravda, že já jsem se snažil být klidný a trpělivý, ale občas, to prostě nešlo. Když jich je takhle pět, tak jsem se na ně občas rozhulákal, ale babička křičela více, nebo to teď alespoň vnoučata říkají. Víte, ono je hodně těžké být spravedlivý, když máte pět uličníků, bohužel to pokaždé vždy nejde no“.*

Rozhovor č.2

T: Kolik máte vnoučat?

R2: „*Mám čtyři vnoučata“.*

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R2: „*Jednomu bylo nyní třicet jedna let, dvěma bylo dvacet šest let a tomu nejmladšímu vejlučkovi bude dvacet dva let. Sice říkám vejlučkovi, ale mluvím o vnučce. Neřekla jsem to moc jasně, ale mám dva vnuky a dvě vnučky“.*

T: Jste prarodič od matky nebo otce vnoučete?

R2: „*Jsem prarodič jak od matky, tak také i od otce, jelikož mám dvě děti. Od syna mám dva vnuky a od dcery zase dvě vnučky. Asi takhle na začátek řeknu, že budu mluvit především o svých vnučkách, jelikož s vnuky se vůbec nevidám“.*

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R2: „*Všechny vnoučata až na jednoho žijí stejně jako já v jednom městě, ale ten nejstarší vnuk, žije nejdál, takže se s ním skoro vůbec nevidám“.*

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R2: „Bylo mi padesát let, když se první vejlupek narodil. Padesát no, padesát“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R2: „Mimo toho pražského, co nebydlí v místě bydliště, a toho druhého vnuka, s jehož rodiči nemám dobrý vztah, tudíž se nevidáme, tak ale s oběma vnučkami se vidám hrozně často. Někdy jsem u nich třeba i celý měsíc. Takže, jak dříve, tak i dnes trávím a trávila jsem spoustu času s vnučkami“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R2: „Většinou grilujeme u dcery nebo na mé malé zahrádce. Také štípeme společně dříví. No tož já jsem totiž strašně akční i v tomto věku, jelikož jsem bývalá policistka. Když děcka byla malá, tak jsme jezdili na výlety, a i na společné dovolené. Dříve jsem jezdila společně s manželem a dětma po Čechách, ale potom co umřel, tak jsem si s nimi troufla i do zahraničí, a to dokonce sama. Nu, ale dnes už jezdí samy nebo s rodiči. Ale je pravda, že mě občas vezmou s sebou. Samozřejmě nyní se snažíme jezdit ještě na menší výlety, ale už je to horší, jak časově, tak i s mým zdravotním stavem vzhledem k mému věku. Ale vždy jsem s nimi moc ráda jezdila“.

T: O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?

R2: „O všem možném. Já, když něco vyprávím, víte ony rády, já vám to povím, když jim začnu něco vyprávět, třeba i zážitky, máte vidět tu srandu s nima. Nejradši jim vyprávím, jací byli jejich rodiče v dětství, co třeba dělali za lumpárny. Dříve jsem jim také povídala pohádky a o nich jsme se pak třeba i bavili. No a nyní se bavíme spíše už o takových těch dospěláckých věcech, jelikož vnučky jsou již dospělé“.

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R2: „To jo, ze starých dob jim vyprávím hodně. Jelikož jsem bývalá policistka, to jsem Vám asi již říkala, tak jsem jim hodně vyprávěla o tom, co jsme v práci dělali. Třeba jak jsme honili lupiče. Ale samozřejmě také jim říkám, a na to se aji oni sami ptají, jak jsem se potkala s dědečkem, kdy a kde jsem dostala první pusy nebo jak jsem chodila za školu nebo utíkala z domu. Chtěla jsem jim povídat a ony samy se zajímaly vlastně o to, jaké to za mého mládí bylo“.

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R2: *„Ne, to vůbec. Zásadně jsem se jim nemíchala do výchovy. Co si nepřáli, abych dělala, tak jsem nedělala a co si naopak přáli, abych dětem předala, tak jsem se snažila jim to předat. Přesně jak říkáte, měla jsem ve výchově naprosto volnou ruku. Nyní už mám pravnučku, takže zde se snažím přistupovat stejně“.*

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R2: *„Dodržovat, přesně. Zbytečně nedělat rozbroje. Protože je to jejich dítě, tak ať si ho vychovají podle svého“.*

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R2: *„Ne neliší. Měli nastavená stejná pravidla jako jsme měli my. Poslouchat to musí všechno. Proto mám tak neskutečně hodná a vzorná vnoučata“.*

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R2: *„No tak heleďte teď kom o ty rady už nikdo nestojí. Každý si žije podle svého. Je totiž jiná doba. Co si budeme nalhávat“.*

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R2: *„Ne, i přesto, že jsem, jak jste říkala, měla volnou ruku ve výchově, tak žádný problém mezi mnou a mými dětmi ohledně výchovy jejich dětí nenastal“.*

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R2: *„Hlavně by měl mladé lidi vést ke slušnosti a úctě ke starým lidem, která se teď kom už nenosí. Už to není moderní. Jelikož každé jednou bude starej, tak by se měl chovat i v mládí k starým lidem s úctou. No, jak bych se s ním porovnala. Já nevím. Jako já jsem velmi spokojená, jaký jsem prarodič, a to co jsem Vám řekla, že by prarodič měl vést děti hlavně k úctě, tak to já jsem dělala, takže jsem spokojená. Samozřejmě ráda bych řekla, že já jsem ideální prarodič, ale každý má nějakou mouchy“.*

Rozhovor č.3

T: Kolik máte vnoučat?

R3: „*No, mám čtyři vnoučata, ale páté je na cestě. Další vnučka. Mám teď tři vnučky a jednoho vnuka*“.

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R3: „*Dvakrát dvacet dva let, to jsou ty nejstarší vnučky. Potom jedna sedmnáctka a vnuk šestnáct let*“.

T: Jste prarodič od matky nebo otce vnoučete?

R3: „*Jak od matky, tak od otce, jelikož mám tři děti. Dva syny a jednu dceru. Od dcery mám dvě vnučky, od syna vnučku a syna no a od toho druhého syna očekáváme vnučku*“.

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R3: „*Všechny už od malička bydlí hned přes ulici, ale syn, od kterého očekáváme vnučku, tak žije asi 50 km daleko*“.

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R3: „*Bylo mi padesát let. To jsem první vnučky dostal k padesátinám. Dáreček k narozeninám*“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R3: „*No vzhledem k tomu, že jsou v místě bydliště vlastně hned naproti, tak dost často. Já bych řekl, že s některýma až dost často. Minimálně dvakrát za týden se ukáží. No a když byli všichni malí, tak jsme je viděli taky tak dvakrát do týdne, většinou o víkendu, jelikož jsme s babičkou ještě pracovali, no a o prázdninách pochopitelně více*“.

Doplňující otázka: Když říkáte s některýma dost často, tak jak to myslíte?

R3: „*Vnučky od dcery jsou u nás mnohem častěji než vnuk a vnučka od syna. Nevím proč tomu tak je, jelikož ke všem vnoučatům se jak já, tak aj babička snažíme přistupovat stejně, ale i přesto jsou u nás vnoučata od dcery častěji. Možná tomu tak je, že vždycky od té dcery, alespoň já to tak vidím, že vnoučata od dcery, tak nějak víc jdou k prarodičům*“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R3: „*No teď je tomu jinak, jelikož ta doba byla jiná, protože u nás vlastně znamenalo, že v první řadě byla práce. Ta práce u nás obnášela, že jsme se střídali ve směnách, takže to trávení s vnoučaty, než jsme přišli do důchodu, tak jsme se jim věnovali méně, jelikož jsme byli omezeni*“.

řekněme tím pracovním časem. Nikdy nezapomenu na to, jak syn potřeboval pohlídat vnučku, ale tím, že jsme se oba s babičkou směnovali, tak jsme jí nemohli pohlídat, tak si museli najmout chůvu, která ale poté vykládala, že si prarodiče neudělají čas a vnučku jim hlídá někdo cizí, ale ono to jinak nešlo. Tím, že druzí prarodiče bydleli opravdu daleko, tak se to muselo udělat takhle. Samozřejmě mě to moc mrzelo. No, ale teď, když vnučata přijdou, tak si s nimi povídám o škole nebo o jejich láskách a tak. I teď jezdíme společně na muzikály a nejmladší vnučka s vnukem s námi jezdí na dovolenou do zahraničí. Ale dříve jsem se s vnučaty, i přesto, že jsem se směnoval, tak jsem se snažil, abychom je alespoň o víkendu viděli a ten čas s nimi trávili. Hráli jsme hodně často karty, různé stolní společenské hry, jezdili jsme s nimi společně s babičkou na výlety po Čechách, na koupaliště, do Zoo, také ale na naši chatu, kde jsem s vnukem často hrál fotbal nebo jsme vyráběli i s vnučkami věci ze dřeva. Tím, že jsou vnučata z města, tak jsme se je s babičkou snažili brát hodně do přírody“.

T: O čem si s vnučaty povídáte/povídali jste si?

R3: *„O všem možným“.*

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R3: *„Neustále, jak předtím, tak i dnes. Protože, kdo jiný by jim řekl, jaké to bylo předtím. Dnešní doba je omezí. Dochází k omezení styku s přírodou, nastupuje pomalinku pohodlnost. Mohu si hrát doma a nemusím si hrát venku. Vlastně ty první vnučky neznaly, co je to telefon, takže, když přišly ze školy, tak většinou šly hned za mnou a povídaly mi, jak se měly, co kamarádi, ale to u toho nejmladšího vnuka vůbec nevidím. Ten mi třeba jen zavolá, co dostal na vysvědčení, ale už si za námi nejde jen tak popovídat, protože může místo toho z pohodlí domova jen zavolat, a potom si jít zase hrát na počítač. Takže podle mého je velmi důležité vnučatům říkat, jaké to za nás bylo, jelikož ten život byl úplně jiný“.*

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R3: *„Ne. Vůbec. Nechali nám volnou ruku. Nebo si alespoň nepamatuji žádná pravidla. Nijak zvlášť jsem nezasahoval do výchovy“.*

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R3: *„Když mi je nedali, tak jsem neměl co dodržovat, takže jsem si většinou jel podle svého scénáře. Můj scénář byl, že koho hodinu nevidím, tak dostane čokoládu. Samozřejmě si dělám srandu. Žádná pravidla mi ani dcera nebo syn ohledně výchovy nedali“.*

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R3: „*Tak jako ne i ano, jelikož moje dcera své dcery hodně rozmazluje a moc je nevede k práci. No a nám vždycky moje maminka říkala, že když jsme chtěli ponocovat, tak žádný vyspávání. To jsme museli stávat brzy, říkala, že kdo chce tanyiny nesmí hajjí. Tak mě vždy šokovalo, že moje dcera nechávala holky, tak strašně dlouho vyspávat, místo toho, aby jí třeba pomohly“.*

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R3: „*No jen ohledně toho, aby se všechny vnoučata vedly více k práci a samostatnosti, jelikož mi přišlo, že to ani jeden z nich nedělá. To už je asi dnešní dobou no. Já bych to řekl asi takhle. Každý, když si doma vychovává svoje děti, tak je chce držet u toho režimu té doby, která zrovna je. Ale v globále jsou všechny strašně dobře vychovaní“.*

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R3: „*Nikdy vlastně nenastal žádný problém, že by mi syn nebo dcera řekli, že to jsem neměl nebo že jsem udělal něco špatně. Ne opravdu žádný problém nebyl. Nikdo mi nic nevyčítal, že bych udělal blbě“.*

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R3: „*Měl by být už v důchodě, aby měl ten čas na svá vnoučata. Měl by je vést k úctě ke starším, také by je měl rozmazlovat, předávat jim všechny dobré věci a zvyky, které jim nepředají rodiče, ale mohu jim je předat já jako prarodič, aby ty tradice nezanikly. Měl by si užívat, že je prarodičem, protože ten čas neskutečně plyne. No a jak bych se porovnal? Myslím si, že jsem dělal vše proto, abych byl ideální prarodič a myslím, že to se mi povedlo. Předával jsem a stále předávám své dosavadní znalosti, snažím se je vést a učit je všemu dobrému, a také je samozřejmě rozmazluji, ale s mírou. Třeba teď si uvědomuju, že je rozmazluji více než kdy své vlastní děti, jelikož vnoučatům koupím a kupoval jsem věci, které bych normálně svým vlastním dětem nekoupil“.*

Rozhovor č.4

T: Kolik máte vnoučat?

R4: „*Mám dvě vnoučata*“.

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R4: „*Chlapec tomu je dvacet a slečně té je osmnáct*“.

T: Jste prarodič od matky nebo otce vnoučete?

R4: „*Od matky, je to moje dcera*“.

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R4: „*Vnoučata zatím stále bydlí u dcery a bydlí ve stejném městě jako já a babička*“.

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R4: „*První vnouče jsem měl, když mi bylo čtyřicet osm let*“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R4: „*Tehdy jsme se viděli určitě minimálně jednou týdně. Ono totiž jsem ještě tehdy chodil do práce, takže ten styk s vnoučaty byl především o víkendu. A teď kom spíš jednou za čtrnáct dní*“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R4: „*Ted' je trávíme pouze vzájemným povídáním, třeba když přijdou na návštěvu, ale nic víc. Ale dřív, když u nás byli na prázdninách, tak jsme s ním trávili mnoho více času. Když byli malí, tak jsme si je společně s babičkou brali na výlety nebo na dovolenou, ale jen po Čechách. Dokud byli malí, tak se mnou chodili i pěšky na procházky, ale teď spíše autem nebo vůbec. Brali jsme si je často i o víkendu na spaní. Já jsem s nimi vždycky rád jezdil na kole. Co se jim ale nejvíce líbilo, tak to bylo, když jsme vzali kola a jeli jsme tady u nás na limonádu v létě nebo kofolu. Vždy jsem je bral, ale na menší okruh, vlastně díky mně se naučili na kole jezdit. Na to byly vždycky strašně děcka natěšený, že strašně chtějí jet sem, abychom mohli jet na kole na limonádu. Hráli jsme jinak hodně karty nebo fotbal, ale vlastně také i šachy, ale to jen s klukem, protože s vnučkou to prostě nějak nešlo, ta byla jak moje dcera. Prostě jí to nešlo. Ale vždy když byla nějaká práce na zahradě, tak se oba hodně zapojovali. Pomáhali mi dělat mošt, sbírali třeba jabka, a tak no. Četl jsem jim hodně pohádky nebo vyprávěl před usínáním příběhy. Chtěl jsem je vzít dokonce stanovat, ale to se mi povedlo asi jen dvakrát*“.

T: O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?

R4: „Tak snažil jsem se s nimi probírat úplně všechno. Teď se s nimi bavíme jako s dospělými lidma. Co budem dělat, na co se chystají, jak se jim daří no... Normální věci. Ale když byli malí, tak jsem se s nimi snažil probrat co nejvíc, aby získali takový nějaký základní vhled na spoustu věcí. Aby neměli takové základní mezery v historii a podobně. To, co se pro mě zdálo, že oni jsou na to ještě malí a bavit se o tom nebudeme, tak ta doba tak rychle uplynula, že to tak nějak přeskočili a už vědí více než já“.

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R4: „Ano, rozhodně. Ale oni to vždy tak nějak chtěli slyšet, vlastně si o to říkali. Vždy dědo, pověz nám, jak jsi se potkal s babičkou, nebo kolik jsi měl holek, chodil si na zábavy. Nebo vnučka se hodně zajímala a doteď i zajímá o historii, takže se vyptávala, jaká byla doba, a tak no. Vlastně kdyby to nechtěli slyšet, tak bych jim to asi stejně řekl, jelikož aby věděli, jaké to předtím bylo“.

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R4: „Asi moc ne. Dostal jsem volnou ruku, vlastně dělal jsem si tak volnou ruku. Když byla vnoučata u nás, tak to byla naše pravidla s babičkou, která jsme si s dcerou respektovali navzájem“.

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R4: „Nesetkal jsem se s tím, ale kdyby bylo nějaké přání, tak samozřejmě bych na to bral nějaký zřetel. Pokud by ale dcera přišla s tím, že si opravdu něco nepřeje, ta bych se samozřejmě snažil respektovat její přání, ale nesetkal jsem se s tím“.

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R4: „Myslím si, že je strašně moc vidět, že děti si vychovávají rodiče a já jsem prarodič, tudíž mám tu možnost, že si je půjčím a vrátím, takže jsem takový to, že je rozmazluji, můžu si dovolit víc, ale má to určitě své hranice, ale tím, že já je nevychoávám, mám je pouze půjčené, tak určitě mají povolenou více tu výchovu. Takže můj způsob výchovy se liší, protože jako rodič bych byl důslednější a přísnější, než je dcera. Beru to vlastně tak, že ta výchova vnoučat není až taková moje zodpovědnost“.

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R4: „*Nikdy jsem u nich nic nekritizoval, nebo nekecal do výchovy. Ono my si třeba o tom povídáme, když se bavilo o výběru školy nebo v pubertě, ale že by to přímo byly rady, tak to ne. Spíše takové vzájemné prohazování si názorů na danou věc*“.

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R4: „*Ne, jelikož jsem se snažil nemontovat se do výchovy*“.

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R4: „*No tak jak já a babička. Měl by mít čas na vnoučata, povídat si s nimi, hrát s nimi hry. Ale asi pro každé vnouče je prostě jiný ideální prarodič, jelikož každý má jiné nároky jiné potřeby, ale myslím si, že by především vnouče mělo vědět, že u svého prarodiče najde pocit bezpečí, lásky nebo jakoukoliv pomoc. Mrzí mě, že tím, že jsem byl mladý prarodič a pracoval jsem, tak jsem si ty vnoučata nemohl až tak vychutnat. Ale zase na druhou stranu jsem těm dvěma uličníkům ještě stíhal. Třeba za deset let už by to bylo horší. Všechno má výhody a nevýhody*“.

Rozhovor č.5

T: Kolik máte vnoučat?

R5: „*Celkem mám šest vnoučat*“.

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R5: „*Nejstarší má dvacet a nejmladší má jedenáct. A mezitím dvě osmnáct, jedna třináct let a dva poté jedenáct*“.

T: Jste prarodič od matky nebo otce vnoučete?

R5: „*Od dcer i od syna. Tři jsou od dcery, jeden je od druhé dcery a dvě od syna*“.

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R5: „*Tři od dcery mám v Praze a zbylé tři od syna a dcery mám v místě bydliště*“.

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R5: „*Akorát padesát. Hezky k padesátinám jsem je dostala. A k šedesátinám jsem potom dostala poslední dvě*“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R5: „*Ty, co jsou tady tak často. Třeba třikrát do týdne aj, ale s vnoučaty z Prahy, je to tak jednou do měsíce. Teď jak byl ten Covid, tak to jsme se viděli opravdu hodně málo, třeba jednou za měsíc i s těma, co bydlí tu, ale když byli malí, tak pravidelně i ti pražští na prázdniny jezdili*“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R5: „*Když byli malí ti pražští, tak jsem jezdila pravidelně jednou za měsíc do Prahy třeba na týden nebo čtrnáct dní, protože bylo potřeba hlídání. Vyzvedávala jsem je z kroužků, také jsem s nimi dělala i úkoly, což třeba s těma místníma ne, ale dcera potřebovala pracovat, tak nebylo nazbyt. No ale teď už mě nepotřebují, jelikož vnučky vyrostly. No a s místníma samozřejmě trávím víc času, jelikož jsou místní, takže jsme mohli podnikat více výletů, učila jsem je jezdit na bruslích, hodně jsme chodili do přírody, vlastně pravidelně jsem s nimi chodila na vandr, ale teď když přijde ten nejmladší, tak se zeptá, jestli si může půjčit tablet a tím to končí. Nyní mají ti nejmladší jiné zájmy no. Ale když má svůj den, tak přijde a chce hrát šachy, baví ho to, jelikož mě vždy porazí. Ale co se teda udrželo až dodnes, a i ty nejmladší to stále baví, tak jsou karty, to je snad jediná hra, která je dokáže odpoutat od těch blbounů mobilů a všelijaké elektroniky*“.

T: O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?

R5: „*O všem, samozřejmě, že když byli malí, tak o takových těch dětských věcech, jako co nosí barbíny, ale taky vlastně o přírodě, povídala jsem jim vždy na procházkách pohádky nebo jim popisovala přírodu a snažila se je trochu něčemu přiučit, když jsme byli v tom lese, v té přírodě no. Nyní si povídáme o tom, co se děje, nebo co se stalo. Teď se spíše bavím u těch malých, co škola, koníčky a kamarádi a u těch větších už se bavíme i o budoucnosti, ale také i škole a klucích nebo holkách*“.

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R5: „*No to je zajímavé, protože kolikrát já jsem, že to, že budu povídat, ale oni hned, že babi prosím tě, je to nezajímalo. Ale na to přijdou později, jelikož já taky, když jsem byla děcko, a babička mi něco chtěla vykládat, tak jsem si říkala, že to ani nechci slyšet, ale potom časem*

jsem si vždycky říkala, no škoda, že jsem se na to nebo na to nebo na to nezeptala. Vnoučata se ani nevyptávají, tak jim to prostě nevnučuji, to nemá smysl“.

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R5: „Ne, nechali mi volnou ruku“.

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R5: „Jo, ale já jsem neměla žádná pravidla, takže vlastně nebylo ani co dodržet“.

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R5: „No tak já ty vnoučata spíše rozmazluji. Nedovedu jim poručit. Hlavně prostě říkám, že to, co se může u babičky neznamená, že se může i doma, protože prostě u babičky je to jinak než doma a samozřejmě, že jak jsem říkala, já jim nepřikazuji nebo nezakazuji, takže je to o něčem jiném ta výchova doma a nějaké třeba to pokárání u mě. Kdyby to byly moje děcka, tak je samozřejmě vychovávám jinak, třeba, že bych jim dávala více práce, aby pomáhaly doma tak no. Prostě já jsem třeba nemohla z baráku, dokud nebylo uklizeno, ale oni, jak co nechají, tak to tam je“.

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R5: „Ne. Do toho jsem se prostě nepletla. Ta pražská jako vůbec a ti místní si jedou to svoje. Oni by si stejně nedali říct a ta špatná bych zde nakonec byla já“.

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R5: „Vše bez problému. Nikdo mi nic nevyčítal ani já jim, takže nebyl žádný důvod k hádce kvůli výchově“.

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R5: „Ježíš, no jak já. Měl by je rozmazlovat, ale s mírou. Měl by je někam vést, měl by je alespoň trošičku někam nasměrovat. Dokázat jim říct ne, neměl by se plést rodičům do výchovy. Když by si přišlo vnouče pro radu, tak by mu měl umět poradit, ale neublížit mu. Měl by být ochránce, aby to vnouče mělo v tobě důvěru a nebálo se za tebou přijít“.

Rozhovor č.6

T: Kolik máte vnoučat?

R6: „*Mám jen dvě vnoučata, holku a kluka*“.

T: Jak jsou tato vnoučata stará?

R6: „*Holka má třicet jedna let a vnuk má dvacet*“.

T: Jste prarodič od matky nebo otce vnoučete?

R6: „*Od matky*“.

T: Jak vzdáleně žijete od svých vnoučat?

R6: „*Vlastně už od malička žijí oba v místě bydliště, no a vlastně obě vnoučata tu zůstala a pracují zde. Vlastně od vnučky mám už i malého pravnuka*“.

T: Kolik Vám bylo let, když se narodilo Vaše první vnouče?

R6: „*Měla jsem čtyřicet jedna let*“.

T: Jak často se vidíte se svými vnoučaty?

R6: „*Teď jako minimálně, pokud je to jednou za měsíc, tak jsem ráda, ale bývalo to častěji. Teď už mají svoje životy no. Už mě nepotřebují*“.

T: Kolik času trávíte/jste trávili s vnoučaty a jak tento strávený čas vypadá/vypadal?

R6: „*Dříve to bylo složitější víte. Ono já, jak jsem byla opravdu mladá babička, tak prostě jsem musela pracovat, prostě jako musela jo, takže ono ten čas na ty vnoučata byl minimální, já vlastně pracovala ještě skoro potom dvacet let. Měla jsem totiž vlastní hospodu, takže to bylo strašně moc starostí okolo. Takže jsem vnoučata vidala fakt maximálně tak jednou za čtrnáct dní, ale na prázdniny samozřejmě více jo, to třeba jako aj pětkrát do týdne. No a teď se vidíme úplně minimálně, jelikož náš vztah nebyl asi tak silný, nebo jim už stará babka nestojí za to, aby jí navštívili. Takže teď spolu netrávíme už skoro žádný čas. Dříve jsme chodili hodně po přírodě, hráli karty, nejoblíbenější bylo prší. Snažila jsem se je učit tradicím a zvykům, což se mi u mých dětí nepovedlo, takže jsme chodili třeba i na Velikonoce do kostela, a tak no*“.

T: O čem si s vnoučaty povídáte/povídali jste si?

R6: „*Teď kom vlastně jen o tom, co je nového, co se u nich změnilo, nebo co v práci, prostě takové dospělácké věci no. Dříve jsme si ale hodně povídali vlastně o všem*“.

T: Vyprávíte/vyprávěli jste vnoučatům příběhy či zážitky ze svého života?

R6: „*No jako sama od sebe ne, ale když se zeptali oni, tak jsem jim ráda, odpověděla. Většinou je ale zajímalo, s kým jsem chodila na rande, jestli jsem chodila na zábavy, jak jsem potkala dědu. Ale o tom, jaká byla doba, tak to jsme se nebavili*“.

T: Máte/Měli jste stanovená pravidla ohledně výchovy vnoučat s jejich rodiči? Nebo Vám nechávají/nechali tzv. „volnou ruku“?

R6: „*No asi jako ne. Třeba mi říkali, aby neponocovali, ale žádná pravidla jsme neměli. Nebo si to nepamatuju*“.

T: Pokud rodiče stanoví/stanovili striktní pravidla ve výchově, snažíte/snažili jste se je dodržet?

R6: „*Heleďte ono jako žádné jako pravidlo jako pravidlo nebylo, ale když by bylo, tak bych se ho snažila samozřejmě dodržet*“

T: Liší se Váš způsob výchovy od výchovy rodičů? Pokud ano, tak v čem?

R6: „*No, tak já své děti úplně vychovávala jinak, než oni teď vychovávají své, takže ano, jako já bych je vychovávala jinak. Vedla bych je více k práci, a taky trošku k té úctě ke starším lidem, protože ji trochu nyní u svých vnoučat postrádám, protože si myslím, že by si mohli najít ten čas a více než jednou měsíčně mě navštívit*“.

T: Dáváte/dávali jste rady rodičům ohledně výchovy? Chtějí/chtěli od vás rodiče poradit?

R6: „*Snažila jsem se dávat ze začátku, ale jelikož to bylo jako házet hrách do zdi a nepřineslo to ovoce, tak jsem se na to vykašlala*“.

T: Nastal někdy problém mezi Vámi a rodiči ohledně výchovy?

R6: „*No jako ze začátku, když se narodila vnučka, tak jsem se snažila třeba, co by bylo lepší v té výchově, tak to se jí moc nelíbilo, takže jsem to u vnuka už nedělala a žádný problém nebyl*“.

T: Dokážete říci, jak by měl vypadat ideální prarodič? Jak vy byste se porovnal/a s ideálním prarodičem?

R6: „*Asi tak jak já. Já jsem vždycky dělala všechno, co jsem mohla, aby vnoučata byla spokojená, ale byla jsem moc brzy babičkou. Prarodič by měl být hlavně tolerantní a hodnej, milej, furt měl tisícovku na dlani, dělám si srandu, ale občas mám pocit, že si přijdou jen pro peníze, takže si myslím, že by si hlavně neměl kupovat svá vnoučata*“.